

Vergaderjaar 2009–2010

27 017

Homo-emancipatiebeleid

Nr. 65

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 22 januari 2010

De vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap¹, de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties², de vaste commissie voor Justitie³ en de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport⁴ hebben op 10 december 2009 overleg gevoerd met minister Plasterk van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over:

- **de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 16 oktober 2009 met een reactie met betrekking tot de knelpunten homo-emancipatie ten behoeve van de begrotingsbehandeling (27 017, nr. 57);**
- **de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 1 oktober 2009 inzake transgenderbeleid (27 017, nr. 56);**

¹ Samenstelling:

Leden: Van der Vlies (SGP), Depla (PvdA), Remkes (VVD), Van Bochove (CDA), voorzitter, Joldersma (CDA), Jan de Vries (CDA), Van Vroonhoven-Kok (CDA), Jan Jacob van Dijk (CDA), Leerdam (PvdA), Dezentjé Hamming-Bluemink (VVD), Kraneveldt-van der Veen (PvdA), Roefs (PvdA), ondervoorzitter, Verdonk (Verdonk), Van Leeuwen (SP), Biskop (CDA), Bosma (PVV), Pechtold (D66), Zijlstra (VVD), Langkamp (SP), Jasper van Dijk (SP), Besselink (PvdA), Ouwehand (PvdD), Dibi (GroenLinks), Anker (ChristenUnie) en Smits (SP).
Plv. leden: Van der Staaij (SGP), Gill'ard (PvdA), Van Miltenburg (VVD), Atsma (CDA), Ferrier (CDA), Uitslag (CDA), Vietsch (CDA), Schinkelshoek (CDA), Jacobi (PvdA), Elias (VVD), Timmer (PvdA), Van Dam (PvdA), Van der Burg (VVD), Gesthuizen (SP), Jonker (CDA), Fritsma (PVV), Van der Ham (D66), Ten Broeke (VVD), Van Bommel (SP), Leijten (SP), Bouchibti (PvdA), Thieme (PvdD), Peters (GroenLinks), Ortega-Martijn (ChristenUnie) en Gerkens (SP).

² Samenstelling:

Leden: Van Bommel (SP), Van der Staaij (SGP), Waalkens (PvdA), Çörüz (CDA), Ormel (CDA), voorzitter, Ferrier (CDA), Van Velzen (SP), Nicolaï (VVD), De Nerée tot Babberich (CDA), Haverkamp (CDA), Blom (PvdA), Eijssink (PvdA), Van Dam (PvdA), Dezentjé Hamming-Bluemink (VVD), Irrgang (SP), Knops (CDA), De Roon (PVV), Voordewind (ChristenUnie), Pechtold (D66), ondervoorzitter, Ten Broeke (VVD), Van Raak (SP), Gill'ard (PvdA), Thieme (PvdD), Peters (GroenLinks) en Schippers (VVD).
Plv. leden: De Wit (SP), Van der Vlies (SGP), Vermeij (PvdA), Omtzigt (CDA), Van Haersma Buma (CDA), Aasted Madsen-van Stiphout (CDA), Jasper van Dijk (SP), Van Miltenburg (VVD), Ten Hoopen (CDA), Jonker (CDA), Boel-

houwer (PvdA), Leerdam (PvdA), Arib (PvdA), Neppéus (VVD), Lempens (SP), Schermers (CDA), Wilders (PVV), Wiegman-van Meppelen Scheppink (ChristenUnie), Koşer Kaya (D66), Van Beek (VVD), Gesthuizen (SP), Samsom (PvdA), Ouwehand (PvdD), Halsema (GroenLinks) en Griffith (VVD).

³ Samenstelling:

Leden: De Wit (SP), Van der Staaij (SGP), Arib (PvdA), ondervoorzitter, De Pater-van der Meer (CDA), voorzitter, Çörüz (CDA), Joldersma (CDA), Gerkens (SP), Van Haersma Buma (CDA), Van Velzen (SP), Van Vroonhoven-Kok (CDA), De Krom (VVD), Azough (GroenLinks), Timmer (PvdA), Griffith (VVD), Teeven (VVD), Verdonk (Verdonk), De Roon (PVV), Roemer (SP), Pechtold (D66), Heerts (PvdA), Thieme (PvdD), Kuiken (PvdA), Bouwmeester (PvdA), Van Toorenburg (CDA) en Anker (ChristenUnie).
Plv. leden: Langkamp (SP), Van der Vlies (SGP), Besselink (PvdA), Aasted Madsen-van Stiphout (CDA), Jager (CDA), Jonker (CDA), Leijten (SP), Sterk (CDA), Ulenbelt (SP), Jan de Vries (CDA), Weekers (VVD), Van Gent (GroenLinks), Dijsselbloem (PvdA), Dezentjé Hamming-Bluemink (VVD), Van Miltenburg (VVD), Zijlstra (VVD), Fritsma (PVV), Karabulut

(SP) Koşer Kaya (D66), Gill'ard (PvdA), Ouwehand (PvdD), Spekman (PvdA), Bouchibti (PvdA), Smilde (CDA) en Slob (ChristenUnie).

⁴ Samenstelling:

Leden: Van der Vlies (SGP), Kant (SP), Snijder-Hazelhoff (VVD), Ferrier (CDA), ondervoorzitter, Joldersma (CDA), Jan de Vries (CDA), Smeets (PvdA), voorzitter, Van Miltenburg (VVD), Schippers (VVD), Smilde (CDA), Timmer (PvdA), Koşer Kaya (D66), Willemse-van der Ploeg (CDA), Van der Veen (PvdA), Schermers (CDA), Van Gerven (SP), Wolbert (PvdA), Zijlstra (VVD), Ouwehand (PvdD), Agema (PVV), Leijten (SP), Bouwmeester (PvdA), Wiegman-van Meppelen Scheppink (ChristenUnie), Sap (GroenLinks) en De Roos-Consemulder (SP).
Plv. leden: Van der Staaij (SGP), Van Velzen (SP), Neppéus (VVD), Atsma (CDA), Aasted Madsen-van Stiphout (CDA), Ormel (CDA), Van Dijken (PvdA), Verdonk (Verdonk), Dezentjé Hamming-Bluemink (VVD), Vietsch (CDA), Arib (PvdA), Van der Ham (D66), Uitslag (CDA), Gill'ard (PvdA), Omtzigt (CDA), Langkamp (SP), Vermeij (PvdA), De Krom (VVD), Thieme (PvdD), De Mos (PVV), Luijben (SP), Heerts (PvdA), Ortega-Martijn (ChristenUnie), Halsema (GroenLinks) en De Wit (SP).

- **de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 29 juni 2009 met een reactie op de brief van de Onderwijsalliantie op de voortgang van het homo-emancipatiebeleid in het onderwijs (27 017, nr. 54),**
- **de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 27 april 2009 met een reactie op het onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs naar homofoob gedrag en seksuele diversiteit op scholen (27 017, nr. 50),**
- **de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 8 januari 2009 met een reactie op de acceptatie van homoseksuele gerichtheid in levensbeschouwelijke kring (27 017, nr. 46).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand stenografisch verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
Van Bochove

De voorzitter van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
Leerdam

De voorzitter van de vaste commissie voor Justitie,
De Pater-van der Meer

De voorzitter van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
Smeets

De griffier van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
De Kler

Voorzitter: Van Bochove

Griffier: De Kler

Aanwezig zijn tien leden der Kamer, te weten: Anker, Van Bochove, Bouchibti, Brinkman, Jasper van Dijk, Halsema, Van der Ham, Jonker, Van Miltenburg, Verdonk,

en minister Plasterk van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, die vergezeld is van enkele ambtenaren van zijn ministerie.

De **voorzitter**: Ik open dit algemeen overleg van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), waarbij ook zijn uitgenodigd de volgcommissies voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), Justitie, en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Ik heet alle aanwezigen van harte welkom. In het bijzonder heet ik de heer Brinkman welkom, die toestemming heeft gevraagd om aan dit debat deel te mogen nemen. Aangezien hij lid is van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties lijkt daar geen bezwaar tegen te zijn.

Mevrouw **Jonker** (CDA): Voorzitter. Ik heb me voorgenomen dit een positief debat te laten zijn. Althans, dat geldt voor dat deel waarvoor ik verantwoordelijkheid kan nemen. We vinden het soms gemakkelijker om te vervallen in een enorme klaagzang dan ons te realiseren dat we de afgelopen jaren een gezamenlijke inzet met elkaar hebben weten te realiseren. Bijzondere en algemene belangenorganisaties, vertegenwoordigers van particuliere initiatieven, de minister van OCW, het ministerie van Buitenlandse Zaken en zelfs de Raad van Europa hebben heel goede stappen gezet als het gaat om het onderwerp homo-emancipatie. Ik wil een aantal in mijn ogen mooie initiatieven noemen, zoals bijvoorbeeld het nieuwe platform voor homosporters, Sportersweb Gelijkspelen. Ik noem ook de lancering van de lesmethode «Homo in de Klas» door ContrariO in samenwerking met het GeReformeed IdentiteitsPlatform (GRIP). Een ander initiatief, genomen door het ministerie van Buitenlandse Zaken, is het ter beschikking stellen van een specialist LGBT (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender) aan het Bureau van de Commissaris voor de Rechten van de Mens van de Raad van Europa. De lof daarover vanuit het buitenland is overweldigend. Al deze initiatieven tonen dat waar een wil is ook echt een weg is.

Ik wil hiermee nogmaals de noodzakelijkheid van gezamenlijkheid onderstrepen. Daarmee doel ik ook expliciet op de gevoelens binnen de homogemeenschap. De dood in de pot is als homo's met en zonder religieuze achtergrond elkaar gaan bestrijden en elkaar de maat gaan nemen over wie het meeste recht heeft op gelijk. Dat lijkt wel een tendens. Het hebben van de wens om ruimte gegund te worden kan toch geen van beide partijen vreemd voorkomen? De CDA-fractie wijst de coördinerend minister er derhalve op dit voor te leven. Het onderwerp homo-emancipatie vraagt bij uitstek om rolmodellen. Wil de minister het op zich nemen – als het gaat om respect en open communicatie – om een luisterende houding aan te nemen en zich gelijkwaardig op te stellen in de richting van de homoseksuele organisaties, religieus of niet-religieus? Een ding is zeker: met donder en geweld krijgen we niets voor elkaar. Het CDA bedankt de minister voor het rapport van de Inspectie van het Onderwijs, het onderzoek naar de huidige stand van zaken met betrekking tot homofob gedrag en seksuele diversiteit op scholen. Mijn fractie heeft in het notaoverleg naar dit onderzoek gevraagd en zij is tevreden dat de conclusies er nu liggen. Minder tevreden is zij mét de conclusies, want deze zijn extreem en bar en boos. Ik ga ze niet herhalen, omdat ze ongetwijfeld genoegzaam bekend zijn bij de minister. De jeugd is echter wel de toekomst. Willen wij een gezonde jeugd en daarmee een gezonde samenleving, dan hoopt de CDA-fractie van harte dat het onderwijsveld zich deze

uitkomsten aantrekt. We hebben ook de brief gelezen van de staatssecretarissen van OCW, waarin zij ingaan op seksuele weerbaarheid. We hebben nota genomen van de actiepunten die hierin zijn opgenomen. Het CDA wil echter heel graag horen of de minister nog aanvullende maatregelen gaat nemen. Wat het CDA betreft, kan het dan niet zo zijn dat de Inspectie van het Onderwijs gevraagd wordt de vinger aan de pols te blijven houden. Mijn fractie vraagt om een systematische monitoring en terugrapportering naar de Kamer van de voortgang op dit onderwerp. Het CDA wil daarnaast graag explicitering binnen de actiepunten die zijn opgenomen met betrekking tot homoseksualiteit.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Het CDA vraagt om aanvullende maatregelen, zoals het systematisch monitoren. Hebben we nou al niet voldoende onderzoeken en voldoende monitorprojecten op dit onderwerp? Kan er nou niet eens iets echt concreets worden gedaan? Heeft het CDA daar geen behoefte aan?

Mevrouw **Jonker** (CDA): Ik heb de concrete actiepunten gelezen in de brief van 11 november 2009 inzake het emancipatiebeleid. Daarin zijn actiepunten opgenomen met betrekking tot het onderwerp waar we het op dit moment over hebben. Ik kan die actiepunten ondersteunen. Ik wil alleen wel weten wat het oplevert. Ik vind het derhalve onvoldoende als de minister vraagt aan de Inspectie van het Onderwijs om de vinger aan de pols te houden. Ik vind de mate waarin binnen het onderwijs actief wordt gelet op discriminatie, en ook het bewustzijn van homoseksualiteit, echt te mager. De actiepunten die al vanuit OCW zijn ingezet, kan ik ondersteunen. Ik wil alleen heel erg nauw blijven volgen hoe het daarmee loopt.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Wat wilt u dan dat de Inspectie van het Onderwijs meer doet dan de vinger aan de pols houden? Wat wilt u dan dat er gaat gebeuren, behalve het formuleren van een actiepuntenlijst? Het is eind 2009 en deze minister zit er bijna drie jaar. Wordt het niet tijd om invulling te geven aan die actiepunten?

Mevrouw **Jonker** (CDA): Ik weet niet of mevrouw Verdonk de brief gelezen heeft, maar dan had zij geweten waar ik het op dit moment over heb. Ik heb geen behoefte om die brief nogmaals voor te lezen. Het CDA ondersteunt de actiepunten. Ik wil alleen dat we in een volgend debat met elkaar kunnen bezien of deze actiepunten ook daadwerkelijk wat opleveren.

Het CDA heeft de vorige keer in het notaoverleg om twee andere specifieke acties gevraagd. Ten eerste zou de Inspectie van het Onderwijs worden verzocht om in het onderdeel veiligheidsaspecten in de resultatenbox een vraag op te nemen die aandacht besteedt aan seksuele integriteit, waaronder homoseksualiteit. Ten tweede heeft het CDA ook gevraagd tegemoet te komen aan het verzoek van de Commissie Gelijke Behandeling (CGB) om onderzoeksvragen op te nemen in de veiligheidsmonitoring met betrekking tot homoseksualiteit. Mijn fractie wil heel graag weten hoe het daarmee staat.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Voorzitter. Ik ben het volstrekt met mevrouw Verdonk eens, dat dit wel een heel vage uitbreiding van monitoring en onderzoek betreft. Waarom pleit het CDA hier niet voor toevoeging van seksuele voorlichting en seksuele diversiteit aan de kerndoelen in het onderwijs?

Mevrouw **Jonker** (CDA): Het ministerie van OCW is al langs alle onderwijsorganisaties gegaan om te horen wat het succes zou kunnen zijn van opname in de kerndoelen. Uit het onderwijs zelf komt naar voren dat dit scenario in meer of mindere mate wordt afgewezen. Tegelijkertijd wordt

gezegd dat er symboolwetgeving ontstaat. Schoolbesturen steunen het helemaal niet. Waar het in de ogen van het CDA veel meer om gaat, is dat scholen en schoolleidingen actief kijken naar omgangsvormen. Hierin staan zaken als tolerantie, respect en support centraal. Er is niet enkel bij homoseksualiteit sprake van sociale uitsluiting binnen het onderwijs. Dit blijkt ook uit onderzoeken van de Inspectie van het Onderwijs. Ik kan mij niet voorstellen dat als dit de resultaten zijn met betrekking tot homoseksuele jongeren, dat jongeren die ook anders zijn dan anders zich wél veilig voelen. Binnen het onderwijs is een veel bredere verandering noodzakelijk dan enkel de opname van homoseksualiteit of seksuele diversiteit in de kerndoelen.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Voorzitter. Er zijn gradaties in symboliek. Ik moet zeggen dat dit antwoord echt een voorbeeld was van nietszeggende symboliek. Mevrouw Jonker wil dat er iets gebeurt op scholen. Zij wil dat er iets verandert in het klimaat en in de mentaliteit. De meest voor de hand liggende en meest harde oplossing, te weten toevoeging aan de kerndoelen, wil zij niet. Natuurlijk vinden scholen het moeilijk. Natuurlijk zijn scholen bang om een en ander toe te voegen. Als mevrouw Jonker nou één stap wil zetten, dan doet zij deze toevoeging aan de kerndoelen in plaats van al dat vage, nietszeggende gedoe.

Mevrouw **Jonker** (CDA): De CDA-fractie is ervan overtuigd dat met het opnemen in de kerndoelen en met het stellen van harde doelen het niet voor elkaar wordt gekregen dat het onderwijsklimaat, het omgangsklimaat, en bijvoorbeeld ook de leerlingenzorg binnen het onderwijs veranderen.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Scholen moeten zich houden aan kerndoelen. Op het moment dat je ze heel expliciet opschrijft kan je scholen er ook aan houden. Als ze zich er om welke reden dan ook aan onttrekken, kan je ze daarop aanspreken. Dit dient natuurlijk te gebeuren met respect voor de diversiteit waarbinnen je dan vervolgens die lessen kan geven. Daar zijn scholen immers vrij in. Het feit dat scholen moeten benoemen dat ze tolerant zijn ten opzichte van seksuele diversiteit, staat niet zo expliciet in de kerndoelen. Als je kijkt naar de cijfers, doen 28 van de 35 bezochte scholen niets structureels rond seksuele diversiteit. Van de 35 bezochte scholen hebben 16 een weinig open cultuur als het gaat om seksuele diversiteit. Dan is het toch logisch dat je de eisen wat strenger bijstelt?

Mevrouw **Jonker** (CDA): Tolerantie staat wel in de kerndoelen van het onderwijs. Ik vind inderdaad ook dat het anders moet. Ik ben geschrokken van de resultaten die de Inspectie van het Onderwijs laat zien. Ik zoek alleen een ander middel om hetzelfde doel te bereiken.

De heer **Van der Ham** (D66): Hoeveel scherper kunnen we het in het onderwijs krijgen dan door dit vanuit de Tweede Kamer en via de minister heel expliciet aan scholen te vragen? Laat de scholen het dan vervolgens in de vorm gieten die bij de denominatie hoort. Scholen moeten er echter aandacht aan besteden, want anders krijgen ze met de Inspectie te maken. Dat is toch heel erg helder?

Mevrouw **Jonker** (CDA): Ik heb de minister gevraagd om in het onderdeel veiligheidsaspecten – een onderdeel dat de Inspectie van het Onderwijs bij voortdurende moet afvinken op het moment dat zij scholen bezoekt – de aandacht voor seksuele integriteit en homoseksualiteit op te nemen. Ik wil van de minister horen hoe het daarmee staat en of dat inmiddels is gebeurd.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Voorzitter. Als het symboolwetgeving zou zijn, dan zou het niet zo veel uitmaken. Dan zou u er ook niet zo veel bezwaar tegen moeten hebben. Volgens mij gaat het nou juist om scholen die een en ander niet doen. U houdt hier een prima pleidooi door te zeggen dat er aandacht moet worden besteed aan homoseksualiteit en diversiteit. U zegt dat het van onderop moet gebeuren. Het kan echter ook gesteund worden door kerndoelen van bovenaf. Ik zie daar geen enkel bezwaar tegen. U hebt ook nog geen enkel argument genoemd, waaruit blijkt wat daar nou tegen zou zijn.

Mevrouw **Jonker** (CDA): In de nota over seksuele gezondheid wordt het onderzoek dat ik zojuist noemde – door het ministerie ook wel veldraadpleging genoemd – beschreven. Daarin staat de gedeelde opvatting vanuit het onderwijs dat een bottom-up aanpak noodzakelijk is. Zelfs de Rutgers Nisso Groep, die iets positiever staat ten opzichte van het opnemen in de kerndoelen, meent dat het geen nut heeft en dat het leidt tot symboolwetgeving.

De heer **Van der Ham** (D66): Wat doet het CDA met een school die expliciet weigert om aandacht te schenken aan homoseksualiteit en diversiteit?

Mevrouw **Jonker** (CDA): Mijn fractie zou zeggen dat deze school fout bezig is en dat zij moet veranderen.

Ik wil graag de actuele ontwikkeling binnen de Raad van Europa aankaarten. Het Comité van Ministers heeft twee weken geleden besloten dat er een aanbeveling aan de lidstaten dient te worden voorbereid ter bestrijding van discriminatie bij LGBT. Dat is echt een heel bijzondere ontwikkeling binnen de 47 lidstaten van de Raad van Europa, aangezien homoseksualiteit hier eerder op geen enkele manier bespreekbaar was. Ik wil graag de toezegging van de minister dat hij er alles aan doet om te bevorderen dat deze tekst ook daadwerkelijk wordt aangenomen binnen het Comité van Ministers. Graag wil ik van de minister ook een toezegging dat de regering nauwgezet zal nagaan of wij ook zelf aan alle onderdelen van de aanbeveling uitvoering geven. Tot slot vraag ik of de minister bereid is om met betrekking tot bijvoorbeeld detachering een vrijwillige bijdrage te leveren aan de Raad van Europa. Zo kunnen de komende jaren op basis van deze nieuwe aanbeveling actief projecten worden ontwikkeld in de lidstaten, waar bewustwording en bevordering van tolerantie zeer noodzakelijk zijn.

De heer **Van der Ham** (D66): Wat heeft Gerard Joling met Herman Tjeenk Willink te maken? Wat heeft Gerda Verburg te maken met Ellen DeGeneres, Ramses Shaffy, Jamaï, Pia Beck, Sara Kroos, Barbara Barend of Sugar Lee Hooper? Eigenlijk helemaal niets: het zijn volstrekt verschillende mensen. De een is christelijk, de ander niet. De een is burgerlijk, de ander niet. De een stemt op heel andere politieke partijen dan de ander. Eigenlijk hebben deze mensen helemaal niets met elkaar gemeen, met uitzondering van één puntje: ze zijn namelijk allemaal verliefd geworden op iemand van hetzelfde geslacht. Voor het overige zijn ze echter volstrekt verschillend.

Het is ook heel erg opvallend dat termen als «de homogemeenschap» bij heel veel homo's en lesbiennes de wenkbrauwen doen fronsen. Zij menen dat zij tot een heel andere gemeenschap behoren. De term «de homogemeenschap» zegt hen niet zo veel. Eigenlijk is die integratie een fantastische ontwikkeling. Toch is er nog een aantal onderwerpen waarop ze gelijk moeten optrekken. Er zijn nog wat kleine en grotere zaken te veranderen, waarna homo's en lesbiennes zichzelf kunnen zijn en niet langer tot één soort behoren, juist omdat ze zo divers zijn.

Ik begin met de veiligheid. Het wegpesten van een lesbisch stel in Utrecht en het wegpesten van iemand in Eindhoven zijn grote problemen. Als we

tevens kijken naar de cijfers in Amsterdam, zien we dat geweld, discriminatie en wegpesten nog een groot probleem vormen. Mijn fractie vindt het dan ook raar, dat het verbeteren van de registratie van deze delicten en het gericht aanpakken van de mensen die hiervoor verantwoordelijk zijn zo lang op zich laat wachten. In 2011 wordt pas echt de motie-Dittrich van een paar jaar geleden uitgevoerd. Waarom duurt het zo lang? Dat geldt ook voor het verbeteren en het aanpakken van hate crimes. Er is nog niet echt animo om de Hate Crimes campagne verder uit te rollen. Daarnaast zijn er de straatverboden, waarvan mijn fractie zegt dat daarop veel harder moet worden ingezet. Ik noem ook het trainen van lokale vrijwilligers. Het COC hamert hierop en heeft hier financiën voor nodig, opdat het ook daadwerkelijk goede contacten met politie en justitie kan onderhouden. Waarom wil de minister daar niet harder op inzetten? Ik ontvang op die punten graag een reactie.

Ook de opvanghuizen voor moslimhomo's vindt D66 van groot belang. Er moet natuurlijk veel worden gedaan om te voorkomen dat deze nodig zijn. Als moslimhomo's echter niet meer thuis terecht kunnen, moeten ze wel opgevangen worden. Die opvanghuizen puilen uit. Wil de regering daar extra aandacht voor hebben?

Ik ga verder met onderwijs en homoseksualiteit: daar is ongelooflijk veel te doen. We zien dat scholen te weinig werk maken van onderwijs in combinatie met voorlichting. De meeste scholen hebben er vrijwel geen aandacht voor en het klimaat voor homoseksuele leerlingen is eigenlijk heel slecht. Dat heeft vaak te maken met de denominatie van scholen, maar ook vaak niet. Soms zien we dat zelfs op openbare onderwijsinstellingen er gewoon geen aandacht voor is, omdat een en ander te veel gedoe geeft. Wat mij betreft voeren we deze discussie niet om bijzondere onderwijsinstellingen te pesten. We zien immers ook veel bijzondere onderwijsinstellingen die het juist erg goed doen. Over de gehele linie zijn er echter heel veel scholen die ervoor kiezen om geen of structureel te weinig aandacht aan dit onderwerp te besteden. Ook het openbaar onderwijs laat het gewoon liggen. Wat mij betreft moeten we daarom de kerndoelen aanpassen en heel expliciet benoemen wat scholen moeten doen. Als de minister dat niet wil toezeggen, zal ik een en ander bij een VAO, dat er ongetwijfeld van moet komen, in een motie vastleggen. Er moet expliciet worden benoemd dat seksuele voorlichting en ook seksuele diversiteit zowel binnen het primair als binnen het secundair onderwijs terug moeten komen. Die diversiteit heeft ook te maken met bijvoorbeeld de emancipatie van meisjes en homoseksuele leerlingen. De seksuele onafhankelijkheid van deze groepen moet op de agenda van alle scholen komen. Wat mij betreft moeten die kerndoelen worden veranderd. Ik ontvang graag hierop de reactie van de minister en anders kom ik in de Kamer met een motie op dat punt. Ik hoop overigens dat de PvdA dit punt ook steunt, want bij het algemeen overleg over seksualisering van de samenleving heeft Kamerlid Dijsselbloem daar aandacht voor gevraagd. Ik hoop dat de PvdA-fractie wat dat betreft haar rug recht houdt. Wanneer het gaat over homoseksualiteit en onderwijs hebben we het natuurlijk ook over de homoseksuele leerkrachten. Daar gaat de Algemene wet gelijke behandeling over. Wij hebben daar natuurlijk binnenkort een notaoverleg over. De D66-fractie hoopt dat die enkele-feitconstructie geschrappt wordt en dat daar niets anders voor in de plaats komt. Ook daarin zal zij initiatieven nemen.

De voorzitter: Een enkele-feitconstructie is geen onderdeel van het debat vandaag. U kunt alles noemen wat u wilt, maar het maakt op zich geen deel uit van het debat. Ik wil daar geen misverstand over laten bestaan.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): We hebben een brief van 16 oktober 2009 die hier vandaag op de agenda staat. Daarin wordt de enkele-

feitconstructie gewoon genoemd. Ik zie derhalve niet in waarom het niet op de agenda staat.

De **voorzitter**: Het wordt genoemd, maar met de commissies voor OCW en BZK zijn heldere afspraken gemaakt dat we de enkele-feitconstructie hier niet zouden bespreken. Daar houd ik mij vandaag aan.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Er zijn hier diverse fracties die het juist bij dit overleg in samenhang met andere punten willen noemen. Wanneer het gaat over onderwijs en voorlichting heb ik bij de onderwijsbegroting een amendement ingediend voor de Roze Olifant. Daar was de minister positief over. Wat betreft de voorlichting op scholen is ook vanuit het COC en het Homojongerenplatform (HJP) aangegeven dat voor de uitvoering van deze belangrijke taak meer financiën nodig zijn. Ik hoop dat de minister met deze organisaties in overleg wil treden om die financiële problemen op te lossen.

Dan heb ik nog een paar korte punten. Ten aanzien van homoseksuelen en bloed doneren bestaan in Italië en de Verenigde Staten andere methoden. Wil de minister daarnaar kijken en ook op reageren, omdat daar toch iets meer ruimte is dan in Nederland? Wanneer kunnen we het wetsvoorstel lesbisch ouderschap verwachten? Bij de begroting door Justitie bleek dat het kabinet dit wetsvoorstel over de regeerperiode heen wil tillen. Op het punt van transgenders en het voldoen aan een onvruchtbaarheidseis is er in Engeland al veel meer mogelijk en bestaat al veel meer ruimte. D66 wil dat ook in Nederland, evenals de opname van borstcorrecties in het basispakket. Korte tijdshalve sluit ik me van harte aan bij de opmerking van het CDA over de internationale positie van Nederland. Op dat vlak doen we het eigenlijk heel erg goed.

Ten slotte ga ik in op het kabinetsbeleid in meer brede zin. We zien dat de heroverwegingsoperatie geen effect zal hebben op het homobeleid. We zien echter toch dat in 2010 de investeringen niet verder oplopen. Hoe zit dat precies? Minister Rouvoet heeft een nota gepresenteerd over gezonde leefstijl, maar daarin worden homoseksuele leerlingen eigenlijk niet of nauwelijks genoemd. Hoe wil de minister hen daarop aanspreken? Hoe staat het met de roze ouders? Staatssecretaris Bussemaker was daar positief over, maar wat gaat er nu concreet gebeuren ten aanzien van een keurmerk voor homovriendelijke zorginstellingen?

De heer **Brinkman** (PVV): Heel boeiend om D66 de strijd te zien oppakken voor homo's en de rechten van homo's. Ik vind dat heel goed. Waar ik wel een beetje benieuwd naar ben, is of de heer Van der Ham ook heeft gekeken naar de daders van homogeweld. Hij noemt bijvoorbeeld Amsterdam. Ik citeer maar even wat de hoofdcommissaris van politie, de heer Welten, daarover gezegd heeft. «Voor het merendeel van de zaken over homogeweld is de dadergroep tussen 20 en 30 jaar en van Marokkaanse afkomst». Ik heb de heer Van der Ham dat nog niet één keer horen noemen in zijn bijdrage. Dat vind ik wel teleurstellend. Ik zou derhalve graag willen weten hoe D66 dit fenomeen, deze bedreiging voor homorechten, gaat aanpakken?

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Ik heb daar, evenals allerlei andere linkse fracties, heel vaak aandacht voor gevraagd. Als Marokkaanse jongeren denken dat ze homo's het leven onmogelijk kunnen maken en hen in elkaar kunnen slaan, dan moeten die keihard worden aangepakt. Daarom vind ik het ook juist dat bij onderwijsinstellingen, waar veel nieuwe Nederlanders zitten, extra inspanningen moeten worden gedaan om heel veel van die vooroordelen weg te nemen en ook dit soort zaken te voorkomen. Tegelijkertijd ben ik – op het moment dat jongeren zich misdragen – voor straatverboden. Een en ander moet geregistreerd worden om dit soort jongeren die hiervoor verantwoordelijk zijn

op te sporen. Ik vind dat het kabinet de motie-Dittrich veel te laat oppakt. D66 is er al jaren mee bezig. Dit is voornamelijk in grote steden een probleem. Dat blijkt ook uit het onderzoek van MOVISIE, dat gisteren is gepresenteerd. We zien ook dat op het platteland roomblanke, extreemrechtse jongeren verantwoordelijk zijn voor homogeweld. Ik hoop dat de PVV daar net als D66 ook aandacht voor heeft.

De heer **Brinkman** (PVV): Voorzitter. Mijn fractie heeft daar uiteraard aandacht voor. Het is goed dat de heer Van der Ham de motie-Dittrich als voorbeeld aanhaalt. D66 roept mensen op om aangifte te doen van homogeweld. Op het moment dat de heer Dittrich echter zelf slachtoffer is van homogeweld, weliswaar door een Marokkaan, doet hij geen aangifte. Ik twijfel derhalve aan de geloofwaardigheid van die motie. Vindt D66 dan ook echt dat homogeweld gepleegd door Marokkanen aangegeven moet worden?

De heer **Van der Ham** (D66): Op het moment dat je iets overkomt is het heel goed om naar de politie te gaan en daarvan aangifte te doen. Als iemand persoonlijk besluit, om welke reden dan ook, dat niet te doen – omdat het heel veel tijd kost en je niet altijd serieus wordt genomen – is dat iemands eigen verantwoordelijkheid. Het feit dat de heer Dittrich dat in een interview heeft genoemd, illustreert dat sommige homo's nog te weinig actie ondernemen. Hij heeft zichzelf als voorbeeld genomen om aan te geven hoe dat op dat punt misschien niet zou moeten. Ik vind het heel goed dat een politicus soms de hand in eigen boezem steekt en zegt dat hij dat misschien anders had moeten doen.

Mevrouw **Bouchibti** (PvdA): Voorzitter. Dit kabinet heeft het bevorderen van de sociale acceptatie van homoseksualiteit tot hoofddoel gemaakt. Dat is een heel goede keuze, want helaas is gewoon homo zijn nog steeds meer wens dan waarheid. Gelukkig zet deze minister zwaar in als het om homo-emancipatie gaat, waarvoor mijn complimenten. Er kan echter een tandje bij. In ons Nederland telt iedereen mee en niemand wordt aan zijn lot overgelaten. Ik wil derhalve niet alleen maar aandacht vragen voor de moslimhomo, maar in het bijzonder voor de allochtone homo. Surinaamse en Hindoestaanse homo's vormen immers ook belangrijke groepen die aandacht vragen van de minister. Ik kom regelmatig op bijeenkomsten en spreek met deze jongemannen en jonge vrouwen. Zij willen er heel graag bij horen. Het outcomingproces van allochtone homo's verloopt erg moeizaam. Er kan echt meer dan een tandje bij. De hulpverlening, het gebrek aan steun binnen familierelaties en de islam vormen een extra barrière voor deze jonge vrouwen en mannen die gewoon homo willen zijn en daarvoor ook willen uitkomen. Het is een taboe, vooral voor moslims. Als je ervoor uitkomt, kan dat leiden tot verstoting.

Er is geld beschikbaar om het onderwerp bespreekbaar te maken. Ik wil aan de minister vragen wat dat bespreken inhoudt en met wie een en ander dan moet worden besproken. Ik wil ook dat het met de allochtone gemeenschap wordt besproken. Ik zou heel graag zien dat de minister optrekt met minister Rouvoet, die opvoedebatten organiseert. Ik vind dat het een taak is van ouders om in die opvoeding mee te nemen dat je respect hebt voor elkaar. Opvoeden is niet alleen dat je de kinderen op tijd naar bed stuurt, naar school brengt en ontbijt geeft. Opvoeden is ook dat je respect hebt voor de ander. Derhalve wil ik graag een reactie op de bespreekbaarheid: wat is dat dan en hoe geeft de minister dat geld uit? Ik wil heel graag dat de minister met organisaties om de tafel gaat zitten, zodat deze zich kunnen ontplooiën en professionaliseren. Dat kan uiteraard met hulp van MOVISIE en het COC. Ik vind dit belangrijk, aangezien het nu wat versnipperd is.

Ik vind het heel erg dat veel schoolgaande jongeren er niet voor uit durven te komen dat zij homoseksuele gevoelens hebben. De rapporten zijn reeds genoemd. De helft van de leerlingen voelt zich niet veilig genoeg om uit de kast te komen. Daarnaast is het pesten ook nog een vanzelfsprekendheid. 10% van de leerlingen uit het voortgezet onderwijs geeft aan wel eens een homoseksuele medeleerling te hebben gepest. Gewoon homo zijn is dus helemaal nog niet gewoon. Ook op hogescholen blijkt dat er gediscrimineerd wordt. Ik wil graag een reactie van de minister over de hogescholen en de universiteit van Amsterdam, waar nog steeds sprake is van discriminatie. Hoe kun je daar in het bijzonder die discriminatie aanpakken? Je zou toch zeggen dat het (bijna-)volwassenen betreft ...

Ten aanzien van de Amsterdamse scholen sluit ik mij aan bij mijn collega van D66. Het blijkt dat er nog steeds geen voorlichting gegeven wordt en daar maak ik mij ernstige zorgen over. Ik weet dat de minister in april 2009 een handreiking op het gebied van homodiscriminatie aan alle scholen binnen het primair en voortgezet onderwijs heeft gestuurd. Nou is mijn concrete vraag aan de minister wat er dan precies gebeurt. Wat doen scholen met deze toegezonden handreiking? Het is immers wel belangrijk dat zij daar dan ook mee aan de slag gaan. Ik stel voor dat in april 2010 een inspectierapport verschijnt over het resultaat van de handreiking van de minister aan alle scholen binnen het primair en voortgezet onderwijs. Het is wel belangrijk de daad bij het woord te voegen.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Ik ben het helemaal eens met het voorstel van mevrouw Bouchibti. Die handreiking is inderdaad glashelder. Daarin zegt de minister dat een school niet van een leraar mag eisen dat deze de homoseksuele leefwijze afwijst. Is mevrouw Bouchibti het ermee eens dat een school die dat wel doet – en dat gebeurt vandaag de dag – actief door de minister wordt aangesproken? Dat mag wel vóór april 2010 of niet?

Mevrouw **Bouchibti** (PvdA): Dat mag en moet elke dag. Sterker nog, volgens mij zijn we ook echt de tijd voorbij dat we actief aanspreken. We moeten ook onze verantwoordelijkheid nemen.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Dus we moeten het verbieden dat scholen dat doen?

Mevrouw **Bouchibti** (PvdA): Natuurlijk moeten we dat verbieden.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Ik ben het zeer eens met mevrouw Bouchibti. Dat moeten we per direct verbieden.

Mevrouw **Bouchibti** (PvdA): De PvdA ondersteunt de handreiking van harte. Maar wat als niet duidelijk is wat met die handreiking moet worden gedaan? We weten allemaal dat docenten lijden onder handelingsverlegenheid. De PvdA-fractie wil deskundigheid ook heel graag bevorderen. Daarom stelt zij aan de minister voor om met de VO-raad om de tafel te gaan zitten, opdat de VO-raad op zijn beurt weer met zijn leden om de tafel gaat zitten. Laatstgenoemden kunnen dan aan de slag om in de eerste plaats die deskundigheid te bevorderen onder docenten. In de tweede plaats kunnen zij ook aan de slag met die handelingsverlegenheid als het gaat om het bespreekbaar maken van seksuele diversiteit op scholen.

Ten aanzien van de veiligheid wil ik mij aansluiten bij mijn collega van D66. Er is een rapport gepresenteerd en de PvdA wil graag in gesprek met de minister van Justitie over de veiligheid op scholen en daarbuiten, en over de straatverboden. Daar ga ik nu dus even aan voorbij. Het onderwerp transgenders wil ik echt graag bespreken. Ik heb echter in overleg met mijn collega van gezondheidszorg, de heer Van der Veen,

besloten dat neer te leggen bij de minister van VWS en niet vandaag met deze minister te bespreken.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Voorzitter. Ik wil, net als het CDA, eens positief beginnen. Dit is de eerste keer dat we een echte minister van homo-emancipatie hebben en dat is goed nieuws. Het is ook goed nieuws dat dit kabinet meer investeert dan vorige kabinetten. De minister weet ook dat er bij mijn fractie twee grote pijnpunten zijn. Als eerste is er het vooralsnog intact laten van de enkele-feitconstructie. Ik weet dat we daar niet uitgebreid over mogen praten. Maar laat ik maar zeggen dat ik de vertragingstactiek van dit kabinet om de ChristenUnie niet voor het hoofd te stoten zo langzamerhand buitengewoon ergerlijk vind. Ik heb een vraag aan de minister hierover. Artikel 7 van de Wet gelijke behandeling krijgt mijns inziens onterecht veel te weinig aandacht. Die regelt namelijk dat niet alleen leraren niet actief homoseksueel mogen zijn, maar ook leerlingen van school getraptd kunnen worden op het moment dat zij in het fietsenhok staan te vrijen met iemand van hetzelfde geslacht. Heterovrijen in het fietsenhok is wel toegestaan, maar homovrijen niet. Dat is de eerste doorn in het oog. Ik wil toch nog maar eens tot spoed aanmanen. Dat geldt eigenlijk ook voor D66. GroenLinks is immers een enorm aanhanger van de initiatiefwet, maar die laat ook al heel lang op zich wachten. Bij dezen bied ik nog eens mijn ontzettend warme steun aan. Het tweede punt van echte pijn bij mijn fractie is het inktzwarte beeld dat de heer Rouvoet permanent afgeeft over seksualiteit bij jongeren. Jongeren zouden te vrij zijn als het om seksualiteit gaat. Dat zou een effect zijn van individualisering. Bovendien zouden ze zich te vaak misdragen. Het probleem is echter omgekeerd. Jongeren zijn niet vrij genoeg als het om seksualiteit gaat, zeker als het om homoseksualiteit gaat. De rapporten die we ontvangen wijzen natuurlijk op iets anders, namelijk dat te veel jongeren niet uit durven te komen voor hun homoseksualiteit en zich onvrij voelen. Ik maak me zorgen over het beeld dat dit kabinet zeker bij monde van de heer Rouvoet schept over seksualiteit, namelijk dat het een beetje vies is en dat we het niet behoren te doen voor ons achttiende jaar en voordat we netjes hetero getrouwd zijn. Ik zou toch aan deze minister willen vragen om als minister van homo-emancipatie dit sombere en inktzwarte beeld van seksualiteit onder jongeren eens even fors te corrigeren. Verder kreeg ik door van het Homo-jongerenplatform dat het het echt mist dat minister Rouvoet nog niet op bezoek is geweest. Zou de minister dat willen doorgeven aan minister Rouvoet?

De heer **Anker** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik kan niet anders dan me uitgedaagd voelen omdat de minister van Jeugd en Gezin al meer is aangesproken dan de minister van homo-emancipatie, terwijl de minister van Jeugd en Gezin hier niet eens aan tafel zit. Ik vind dat een beetje een vreemde zaak. Ik begrijp ook niets van wat mevrouw Halsema nou bedoelt met vertragingstechnieken om de ChristenUnie tevreden te stellen. Als het gaat over de orde van dit debat had ik voor de zomer – derhalve al ruim een half jaar geleden – aangegeven, dat de Algemene wet gelijke behandeling bij BZK thuishoort. Daar heeft de rest van de commissie mee ingestemd. Het is geen vertragingstechniek geweest. Dat is al door meerdere mensen opgemerkt en daar gaan we het binnenkort over hebben. We zouden het er volgende week maandag over hebben, maar dat is om de een of andere reden uitgesteld. Ik weet ook niet precies waarom. Het is echter niet iets wat als vertragingstechniek is opgebracht.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik krijg toch de indruk dat de heer Rouvoet wel aanwezig is bij monde van de heer Anker. Laat ik als eerste zeggen dat bij mijn weten het kabinet met één mond spreekt en dat de heer Plasterk volledig verantwoordelijk is voor de uitspraken van de heer

Rouvoet. Ik wil ook graag dat hij duidelijkheid schept over de vraag of hij seks onder de achttien vies vindt. Als dat niet zo is, zou ik dat ook graag willen weten.

Ten tweede is bekend dat ik het er niet mee eens ben dat het AO over de enkele-feitconstructie is opgeschoven. Dat heb ik van meet af aan duidelijk gemaakt en ik had het eigenlijk over de vertragingstactieken van het kabinet, niet van de Kamer. De Kamer kan er ook wat van. Ik vind dat het kabinet er veel te lang over doet. Ik vind dat de vrijheid van onderwijs nooit een argument kan zijn om homoseksuele leraren te discrimineren, noch homoseksuele leerlingen. Dat is wel de staat in dit land en ik heb daar problemen mee.

Het beleid schiet nog altijd – zij dat er ook veel goed gaat – op een aantal punten tekort. GroenLinks wil dat seksuele voorlichting en seksuele diversiteit opgenomen worden in de kerndoelen van het onderwijs. Dat vond overigens minister Plasterk ook toen hij net aantrad. Hij noemde dat laaghangend fruit. Dat fruit hangt nog steeds en ik zou de minister willen aanraden om het eens even te plukken. Daarbij zijn het met name de scholen met veel allochtone leerlingen, VMBO-colleges en andere, die moeite hebben om vrijuit over seksualiteit en seksuele diversiteit te spreken. Aan het bericht dat scholen er niet zo'n behoefte aan zouden hebben om het op te nemen in de kerndoelen, heb ik vrijwel geen boodschap. Ik vind dat ze echt even een zetje zouden moeten hebben.

Als je kijkt naar de homobeweging, dan kun je wel spreken van een heel bloeiende emancipatiebeweging. Deze neemt op heel veel vlakken ook haar verantwoordelijkheid, zowel ten aanzien van ouderen – de eenzaamheid die er soms heerst, de problemen die men heeft in bejaardentehuizen, de activiteiten die het COC en andere bewegingen daarom ondernemen – als ten aanzien van jongeren. Als je met de organisaties praat, hoor je de klachten. Ze kunnen al heel veel, maar komen iedere keer net € 100 000, € 150 000 of € 200 000 tekort om hun activiteiten structureel te maken. Ik vind dat een beetje miezerig, zeker als je in aanmerking neemt om welke kleine bedragen het gaat. Het COC komt voor de uitwerking van het Masterplan 50+ € 500 000 op jaarbasis te kort. Het gaat om vier jaar: in totaal betreft het derhalve € 2 mln. In Haagse termen heet dat «de plooiën in de jas». Ten aanzien van jongeren bestaat het initiatief van de Gay-Straight Alliances inmiddels op 50 scholen. Dat is hartstikke goed. Als het COC 1 200 lessen per jaar wil kunnen geven, dan komt het € 250 000 tekort. Veilige Haven in Amsterdam vangt moslimjongeren en allochtone jongeren op en komt € 160 000 tekort. Het zijn zulke kleine bedragen. Ik zou zeggen: «Hup!» Daarnaast zou ik de minister willen vragen in overleg te treden met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de grote steden om te kijken of er een landelijk dekkend netwerk kan worden gestart van opvangplaatsen voor allochtone jongeren, moslimjongeren, die proberen uit de kast te komen en die geconfronteerd worden met intimidatie en soms ook met geweld.

Ik rond af op de transgenders. Borstconstructies, penisprotheses en epilatie moeten gewoon vergoed worden. Het is te kinderachtig voor woorden dat met een technocratisch onderscheid tussen primaire en secundaire geslachtskenmerken mensen niet volledig man of volledig vrouw kunnen worden. GroenLinks wil dat de sterilisatie-eis snel geschrapt wordt uit het Burgerlijk Wetboek. Het is ten diepste om baas te kunnen zijn over je eigen identiteit. Nu ligt er de verplichting om het hele medische traject door te lopen, voordat je bij de GBA op mag geven of je veranderd bent van seksuele identiteit. Mijn fractie vindt dat veel te rigide. In Engeland of Spanje kunnen mensen dat zelf aangeven. Wil de minister dat alstublieft veranderen?

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Mevrouw Halsema is het toch eens met de D66-fractie dat dit een vrij klein bedrag is als je het hebt over

de werkelijke kosten, en dat het ook geen aanzuigende werking zal hebben? Wat dat betreft is het dus heel overzichtelijk.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik vind dat hele verhaal over die aanzuigende werking eigenlijk een beetje flauwekul. Ik vind dat het in de discretie behoort te liggen van patiënt en arts om te besluiten wat er aan de hand is. Het gaat naar schatting om ongeveer € 500 000 per jaar. Dat moet gewoon linksom of rechtsom, met welke criteria dan ook, geregeld worden.

De heer **Brinkman** (PVV): Voorzitter. Het zijn dramatische tijden voor de homo-emancipatie in Nederland. Volgend jaar bestaat de Gay Krant 30 jaar en ik kan mij voorstellen dat het jubileumnummer die periode kenschetst als vloed en eb. Aanvankelijk gaat men vol goede moed en idealistisch op weg: homo's worden steeds meer geaccepteerd met als sluitstuk het huwelijk voor mensen van gelijk geslacht. Vervolgens keert het tij: homo's gaan weer terug de kast in of de stad uit, of verdwijnen anderszins uit het zicht. Het is een trieste vaststelling, maar ik kan er niets anders van maken. Er zijn tal van groepen die als kanarie in de kolenmijn fungeren voor de oprukkende islam. Steeds meer Joodse mensen verlaten Nederland of begeven zich niet langer met een keppeltje in het centrum van Amsterdam. Voor homoseksuele Nederlanders is dat van hetzelfde laken een pak. Zij verlaten thans massaal de stad, aldus René van Soeren van het COC en Henk Krol van de Gay Krant. Het verhuisgedrag is niet gebaseerd op de plotseling opbloeiende liefde voor het platteland en de daar aanwezige flora en fauna. Het berust op angst om in elkaar geslagen te worden door mensen die door de PvdA recentelijk zijn omgedoopt tot Nieuwe Nederlanders, maar in wezen gewoon oude moslims zijn. Geweld tegen homo's neemt toe, blijkt bijvoorbeeld weer eens uit een recente peiling van de Gay Krant. Het probleem wordt vrijwel altijd gevormd door Marokkaanse jongeren. De homo-emancipatie, zoals we die de laatste decennia gezien hebben, was een verworvenheid waar we zuinig op hadden moeten zijn. In plaats daarvan ging onze elite over tot het plaatsen van 1 miljoen moslims op Nederlandse bodem.

Mevrouw **Bouchibti** (PvdA): Hoe komt het dat de ouders van de Amsterdamse allochtone jongeren homo's niet uitschelden, bespugen of in elkaar slaan? Dat zijn ook moslims die in die grote steden wonen. Het zijn echter juist de Amsterdamse jongens die dat doen, hetgeen ik ook niet wil ontkennen.

De heer **Brinkman** (PVV): Bij de eerste generatie is de man buiten de deur om te werken. De vrouw blijft gewoon binnen. De tweede generatie veroorzaakt veel problemen. De derde generatie wordt in de rapporten gewoon als autochtoon bestempeld, terwijl juist deze generatie vaak het homogeweld veroorzaakt. Met andere woorden: er is ook gesjoemel met cijfers. Dat is een antwoord op de vraag en dat is ook een grote tekortkoming in datgene waar we het nu over hebben.

De heer **Van der Ham** (D66): Als jongeren, Marokkaans of niet, zich misdragen, moeten zij worden aangepakt. Dat moge duidelijk zijn. Op het platteland, waar sommige mensen heengaan, zal vervolgens ontzettend veel intolerantie zijn. Daar is ook geweldpleging door autochtone jongeren. Dat vindt de PVV toch ook een groot probleem? Dat moeten we toch allemaal aanpakken? En ik heb nog nooit een initiatief gehoord van de PVV-fractie om er nou voor te zorgen dat we het probleem bij de kern aanpakken, namelijk dat we die jongeren goed opvoeden, voorlichting geven en dat soort zaken. Steunt de PVV daarin D66 en de andere partijen?

De heer **Brinkman** (PVV): Aan het homogeweld op het platteland heeft D66 al voldoende aandacht besteed. De heer Van der Ham heeft niet gesproken over het islamitisch homogeweld. Ik voel me derhalve wel genoodzaakt om de vinger op de zere plek te leggen. Voorlichting op scholen is belangrijk. De PVV-fractie wil deze echter niet in de kerndoelen zien, aangezien zij dat namelijk een degradatie vindt van het reeds verworven recht wat betreft homobeleid. De PVV zou in het algemeen weer terug willen naar de situatie van 20 jaar geleden, waarin Nederland het meest homovrije land ter wereld was. Amsterdam was toen dé stad van de homorechten. Dat is niet meer zo.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik heb het juist ook over steden gehad en over wat daar allemaal moet gebeuren. De constatering is dat 75% van de Marokkaanse jongeren, over wie u het terecht heeft, niet naar de moskee gaat. Je ziet dat juist die jongeren vaak verantwoordelijk zijn voor het geweld. Een groot gedeelte van deze jongens in Amsterdam of andere steden, is Marokkaans. Misschien hebben ze wel een verknipte homofobe achtergrond wat betreft hun ouders. Hun imam zegt echter niet dat ze dit moeten doen. Sterker nog, die zegt dat zij hun handen thuis moeten houden. Mijn vraag is of de PVV dat erkent?

De heer **Brinkman** (PVV): Ik was nog niet klaar met mijn inbreng. De PVV is voorstander van harde straffen. Ik heb het woord moskee tot nu toe niet eens in mijn mond gehad. Mijn fractie is nog steeds een groot voorstander van zwaardere straffen. Er zijn imams die wel degelijk de boel behoorlijk opstuwen, van wie we ook vinden dat zij het land uitgezet moeten worden. Daar zal ik in mijn inbreng ook verder aandacht aan besteden.

Geweld tegen homo's blijft wat dat betreft vaak binnenskamers. Slechts 15% van de incidenten tegen homo's wordt gemeld. De heer Dittrich van D66, nota bene de initiatiefnemer van de motie om homogeweld te melden, verzweeg zelf dat hij met een mes bedreigd werd door een Marokkaan. Wellicht was dat toch even schrikken. Moslims zijn volgens D66 altijd slachtoffer en nu trok er zomaar eentje een mes. De linkse elite was een tijdje pro homo-emancipatie. Maar toen er een nieuwe prins langskwam, was het met de liefde snel gedaan. Die liefde heet moslim-electoraat. Die linkse elite huurt Tariq Ramadan in, die wil dat homo's de toorn van Allah zullen ervaren. Zij noemen dat een «bruggenbouwer». Een wellicht linkse rechter – vier op de tien rechters stemmen ten slotte zelf GroenLinks of D66 – spreekt vrij met imam El Moumni, die zegt dat homo zijn een besmettelijke ziekte is. Aangezien het een godsdienst betreft, mag dit allemaal in dit land. Een linkse wethouder van Rotterdam valt de Gay Krant aan, omdat deze het waagde Ramadan negatief te bejegenen. Het gaat hier om Tariq Ramadan, die niet echt een probleem heeft met stenigen. Steeds meer homoseksuelen verlaten hun wijk na geweld. Burgemeester Van Gijssel van Eindhoven evacueerde recentelijk weer iemand. Dat is op zich goed te begrijpen. Het signaal is echter: «Zie je wel, weer eentje minder en we hebben gewonnen». Zelfs de heer Welten, hoofd der politie van de mooie gemeente Amsterdam, zegt dat in het merendeel van de zaken over homogeweld de dadergroep tussen 20 en 30 jaar is én van Marokkaanse afkomst. Er is een kentering gekomen in de tolerantie ten opzichte van homo's. De heer Welten denkt dat dit komt door een wijziging in de samenstelling van de bevolking. Hij legt een verband met de religie en opvoeding. De heer Welten is wat dat betreft geen rechtse houwdegen, maar een toegewijd theedrinker en lid van de PvdA. Althans, volgens bronnen is hij dat geweest. Wat moet er dan wel gebeuren? Om te beginnen moet nu een einde worden gemaakt aan die massa-immigratie uit moslimlanden. Dit kabinet boekt record op record wat dat betreft: de sluisen staan wijd open. Nog nooit kwamen er zo veel mensen bij in Nederland. Het stoppen van de moslimtoevloed zou

geweldig zijn, juist omwille van die homo-emancipatie. Daarnaast wil de PVV graag keiharde repressie. Alle Marokkanen in Nederland hebben een Marokkaans paspoort. De PVV is er een warm voorstander van dat iedereen met een buitenlands paspoort die een misdrijf begaat subiet het land uitgaat. Mishandeling is een misdrijf. Wat ons betreft is dat de allerbelangrijkste bijdrage aan homo-emancipatie. Homo's verlaten dan niet langer de stad. Aanhangers van Allah zullen naar verwachting ons land ook niet verlaten. Het klinkt hard, maar wie net als de PVV vaststelt dat de homo-emancipatie een ongeëvenaard succes is in de menselijke geschiedenis, moet ook durven grijpen naar historische maatregelen. Er gaat veel geld om in de homo-emancipatie, minstens € 12 mln. Heeft deze uitgave ook enige zin, is deze goed besteed en wat is het effect ervan? De minister heeft de afgelopen jaren allerlei zaken goed geredigeerd, maar wat heeft dit bijgedragen aan de homo-emancipatie? Wij zien enkel de cijfers naar beneden gaan. De positie van weigerambtenaren werd in het coalitieakkoord verankerd. Gaan we dat nog vaker krijgen? Er is veel leed in de verzorgingstehuizen. Homo's moeten daar op hun oude dag weer verstop-pertje gaan spelen en fotootjes omdraaien. Hier ligt een taak voor het onderwijs.

Mevrouw **Jonker** (CDA): Waar ik heel veel moeite mee heb, is dat we hier in dit debat graag willen opkomen voor diegenen die gediscrimineerd worden op basis van hun seksuele identiteit. Voor sommige mensen is deze afwijkend van de norm. Daarbij valt mij op dat de heer Brinkman exact hetzelfde doet. Hij discrimineert in dit geval geen mensen met een andere seksuele identiteit, maar met een andere etniciteit. Ik vind dat net zo bezwaarlijk. Het CDA wil dat in het onderwijs en op straat voorkomen. Ik neem het de heer Brinkman heel erg kwalijk. Ik zou het derhalve heel plezierig vinden als hij daarop zou willen reageren.

De heer **Brinkman** (PVV): Ik ben blij dat mevrouw Jonker, die heeft meegeholpen aan het generaal pardon door met dit kabinet verder te gaan, mij dit in ieder geval kwalijk neemt. Ik neem haar heel erg kwalijk dat ik in haar bijdrage totaal niets concreet tegen dat homogeweld heb gehoord. Het CDA komt met geen enkel idee. En dan gaat u mij hier de les lezen? U bent een van de veroorzakers van de toename van het homogeweld door niet achter de oorzaken te kijken, door niet in te zien dat het merendeel van het homogeweld in de steden komt door Marokkaanse jongeren. Ik neem u dat nog niet eens kwalijk, want ik had het eigenlijk wel verwacht.

De heer **Van der Ham** (D66): U maakt misschien wel een beetje terecht verwijt naar anderen, naar mevrouw Jonker, over concrete dingen rond het onderwijs. Maar als ik nou goed naar uw bijdrage heb geluisterd, zegt u alleen maar: «Alle moslims het land uit». Dat is een beetje uw stelling en dat is het dan. Er zijn ook heel veel homo's die belijdend moslim zijn. Zo zijn er ook mensen die homo en reformatorisch zijn. Dat zijn combinaties die ook nog te maken zijn. Hoe gaat de heer Brinkman daar precies mee om? Ik hoor u geen enkel voorstel doen om dingen te voorkomen, opdat we als PVV, D66 en andere partijen samen optrekken om homogeweld te bestrijden en de daders op heterdaad te pakken. Maar u doet helemaal niets aan het voorkomen. Als in de koran had gestaan dat moslims voor homo's zijn, was u er waarschijnlijk tegen geweest. Zo liggen de verhoudingen. Het is alleen maar een profielpuntje voor u en meer niet. Voor de rest hoor ik u in de afgelopen drie jaar geen enkel initiatief nemen in de Kamer om maar iets bij te dragen wat betreft homo-emancipatie, behalve dit soort uitspraken.

De heer **Brinkman** (PVV): Voorzitter. De heer Van der Ham zou blij moeten zijn met die profielpuntjes van PVV, want deze vormen het bestaansrecht

van D66. Ik zou wat dat betreft maar even uw mond dicht houden. Anders was u immers nog meer een splinterpartij geweest dan dat u op dit moment al bent. U komt iedere keer met het verhaal dat de PVV alle moslims het land uit wil hebben. U hebt mij dat nog nooit verweten, maar ik heb wel gehoord dat u dat meerdere keren tegen fractiegenoten van mij gezegd hebt. Dat is een beetje de lijn van uw fractievoorzitter. Dat is gewoon niet waar en daar moet u echt mee ophouden. Ik heb geen zin om hoorapparaatjes voor u te kopen en brilletjes, opdat u wel kunt lezen wat de PVV zegt. Mijn fractie zegt namelijk niet dat alle moslims het land uit moeten. Zij zegt dat iedereen die hier nu in Nederland is, is welkom. Die is ook welkom bij de PVV, maar men heeft zich te gedragen naar onze waarden en normen, en naar onze wetten. Als men dat niet doet, en er hier een zootje van maakt en denkt zich te kunnen permitteren om in Amsterdam homogeweld toe te staan, homo's achterna te zitten, vrouwen achterna te zitten, dan is men hier bij de PVV niet welkom. Dan pakken wij het paspoort af en zetten ze het land uit. Maar ga nou niet elke keer zeggen dat de PVV alle moslims het land uit wil hebben. Mijnheer Van der Ham, ik vind dat beneden uw niveau en vind dat u dat in ieder geval richting mij niet meer moet doen.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Mijn vraag is niet beantwoord. Ik wil de PVV toch vragen om met die voorstellen te komen om homogeweld te bestrijden en jongens in het nekvel pakken op het moment dat zij zich hieraan schuldig maken. We zitten behoorlijk op één lijn, behalve wat betreft die radicale punten. Hoe voorkomen we dat nou?

De heer **Brinkman** (PVV): Voorzitter. De PVV ziet niet zo veel in voorlichting en niet zo veel in allerlei projecten op scholen. Zij is immers ervan overtuigd dat de islamitische homohaar dieper zit. Men kan wel leuk een verhaaltje aanhoren op school, maar vervolgens gaat men de schooldeuren uit en doet men gewoon compleet anders. De PVV-fractie is voor een hardere aanpak, voor harde straffen. Zij vindt dat de politie harder moet optreden en meent dat mensen eerder aangehouden moeten worden. De PVV krijgt iedere keer e-mails van mensen die aangifte willen doen bij de politie, terwijl die aangifte op een of andere manier niet wordt opgenomen. Mijn fractie vindt dat de overheid veel alerter moet reageren op meldingen, veel harder moet opsporen en veel zwaarder moet straffen.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik ben het met de heer Brinkman eens dat D66 ongelijk heeft. Er is geen sprake van dat alle moslims het land uit moeten. Dat zegt de PVV niet. De PVV zegt dat de meeste moslims het land uit moeten. Ik vraag mij wel af of de heer Brinkman hier aanwezig was geweest als hij niet moslims als dader had kunnen aanwijzen. Want alle punten die vanuit de homobeweging zelf als belangrijk zijn aangemerkt in het onderwijs en in de kerndoelen, heeft de heer Brinkman niet genoemd. Ik begin toch te denken dat, als je als homo de PVV als vriend hebt, je echt geen vijanden meer nodig hebt. De PVV komt niet op voor de belangen op zoals homo's ze zelf formuleren. Zou de heer Brinkman dat misschien ook eens willen doen?

De heer **Brinkman** (PVV): Dat doe ik dan bij dezen. Voor de duidelijkheid: ik zeg net dat de PVV niet alle moslims het land uit wil hebben. Sterker nog, zij wil de moslims het land niet uit hebben. De PVV wil enkel het paspoort afpakken van criminele moslims, die zich hier niet gedragen en die zich niet aan onze wetten houden, en deze het land uitzetten. Als mevrouw Halsema daaruit concludeert dat de PVV de meeste moslims het land uit zou willen hebben, impliceert zij eigenlijk dat de meeste moslims crimineel zijn. Hoe durft zij dat te zeggen? Dat vind ik pas echt discriminerend.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik vind het een fantastische kronkelrekening en daar complimenteer ik de heer Brinkman mee. Ik vind het ontluisterend dat de heer Brinkman geen antwoord op mijn vraag heeft. Binnen de homobeweging zelf worden problemen rond transgenders, voorlichting op school en opname in de kerndoelen centraal gesteld. De heer Brinkman doet helemaal niets met de wensen, die vanuit de homo's zelf worden geformuleerd. Hij zit hier omdat de homo's instrumenteel zijn in zijn verhaal over massa-immigratie.

De heer **Brinkman** (PVV): Dat is echt klinkklare flauwekul. Ik heb net al aangegeven waarom de PVV niets ziet in dat soort voorlichting en in het veranderen van die kerndoelen. Mijn fractie gaat een andere weg. De conclusie van mevrouw Halsema is ook niet correct. Er zijn meerdere peilingen geweest binnen de Gay Krant, binnen allerlei peilbureaus en binnen de niet-bestaande homogemeenschap, zoals deze stigmatiserend zou kunnen worden genoemd. Daaruit blijkt dat de PVV na D66 de tweede partij is binnen die gemeenschap. Met andere woorden: die homo's zijn het niet met de GroenLinks-fractie eens, omdat zij te halfslachtig naar de oorzaken kijkt. Mijn partij sluit haar ogen daar niet voor, benoemt een en ander en heeft daar concrete maatregelen tegen.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Voorzitter. Er is geen concrete maatregel genoemd!

De heer **Brinkman** (PVV): Ik heb wel degelijk antwoord gegeven.

De heer **Anker** (ChristenUnie): Wat doet de heer Brinkman met autochtone Nederlanders die homo's discrimineren? Moeten zij ook naar elders verhuizen of in ieder geval het land uit? Hoe denkt de heer Brinkman over homo's als hij het heeft over «die homo's»? De heer Van der Ham heeft volgens mij net heel terecht aangegeven dat homo's net zo'n gedifferentieerde groep vormen als vele andere groepen in onze samenleving.

De heer **Brinkman** (PVV): Voorzitter. Waar ik «die homo's» zeg, bedoel ik natuurlijk «de homo's». Mijn excuses daarvoor. Daar waar de PVV het Wetboek van Strafrecht qua strafverzwaring wil wijzigen, gaat zij natuurlijk geen differentiatie maken naar geloof of etniciteit. Autochtonen die homogeweld veroorzaken, krijgen dezelfde straf als moslims. Als moslims een dubbele nationaliteit hebben, kunnen wij daar iets anders mee doen. Dat heb ik zojuist al uitgelegd.

De heer **Anker** (ChristenUnie): Dan meten we dus met twee strafmaten. Als ze ook moslim zijn, een dubbel paspoort of een andere etniciteit hebben, dan hebben ze gewoon pech. Dan moeten ze direct Nederland verlaten. Dat is gewoon een extra zware straf. Daar kan lang of kort over worden geredeneerd, maar dat deugt gewoon niet.

De heer **Brinkman** (PVV): Voorzitter. In welke wereld leeft de heer Anker? We hebben hier een Vreemdelingenwet met een zogenaamde «glijdende schaal». Hetgeen de heer Anker mij aantijgt, bestaat al sinds jaar en dag. Sterker nog, dat is heel gewoon in elk ander land. Iemand met een verblijfsvergunning die nog niet zo lang in Nederland is, maar die zich niet aan de wet houdt en een aantal jaren in de lik zit, kan volgens de huidige wetgeving het land worden uitgezet. De PVV pleit er enkel voor om die zwakke regels een klein beetje aan te scherpen. De heer Anker moet de Vreemdelingenwet er maar eens op naslaan, want hij weet niet waar hij het over heeft.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Na lezing van de stukken vroeg ik mij af wat deze minister meer gedaan heeft dan aanwezig te zijn op de Gay

Parade? Op 9 november 2007 bood hij het rapport «Gewoon homo zijn» aan de Kamer aan. In Nederland kunnen mensen nog steeds niet gewoon homo zijn. Dan kom ik toch op die enkele-feitconstructie. Voor degenen die dat niet weten: wij hebben procedurevergaderingen hier in de Kamer. Als de coalitiepartijen vinden dat er iets niet op de agenda mag, dan komt het er dus niet op. Zij hebben immers de meerderheid. Dat geldt dus ook voor de enkele-feitconstructie. Ik maak daar ernstig bezwaar tegen. We hebben immers een algemeen overleg over het homo-emancipatiebeleid en daar hoort de enkele-feitconstructie wel degelijk bij. Maar het is duidelijk dat het onderwerp naar de volgende kabinetsperiode wordt doorgeschoven. Deze minister is niet kerel genoeg om het in deze periode erdoor te krijgen. Ik ben heel blij – dat is de winst van dit debat – met de uittalingen van de PvdA-fractie, die heel duidelijk heeft gezegd dat ze voor de wijziging van de enkele-feitconstructie is. Hoezee, hoezee. Dan kom ik op het onderwijs. Ik sluit mij aan bij al diegenen die hebben gezegd dat diversiteit, het homoseksueel kunnen zijn, gewoon in de kerndoelen van het onderwijs moet. Het moet ook geïntegreerd worden in de lesstof: daar begint het bij kinderen mee. Als kinderen leren dat twee homo's en twee hetero's gewoon vier mensen zijn, komen we al een heel eind verder. Trots op Nederland is daar een groot voorstander van. Als jongere in Nederland homo zijn, valt ook helemaal niet mee. Het zou zo fantastisch zijn als de minister voor Jeugd en Gezin deze jongeren steunt, want juist zij zijn kwetsbaar. Ik heb altijd begrepen dat de minister voor Jeugd en Gezin er is om die kwetsbare jongeren te steunen. En laat ik nou ook begrepen hebben van die homojongeren dat de minister voor Jeugd en Gezin nog nooit op een van hun bijeenkomsten is geweest. Hij heeft nog nooit een homojongere de hand durven schudden. Ik ontvang graag een antwoord hierop van de minister.

Dan noem ik het gewoon homo zijn op straat in Amsterdam. Laten we eerlijk zijn: daar zijn het die Marokkaanse rotjongens. Dat is bewezen uit een onderzoek in 2008. Wat overigens heel typisch is, is dat er eerst een onderzoek komt van twee ministers die zeggen: «Oh, oh, oh, het zijn toch vooral autochtonen die het doen». Nou komt er een onderzoek van drie wetenschappers uit Amsterdam en die zeggen: «Nee, het zijn over het algemeen gewoon Marokkanen die dat doen». Trots op Nederland gaat het helemaal niet om religie. Trots op Nederland gaat het om gedrag. Dit gedrag van deze jongens moeten we gewoon keihard afkeuren. Nu weten we uit onderzoek dat homo's zich zelden melden bij de politie om aangifte te doen. Ik kan mij dat voorstellen. Als je op straat in elkaar geslagen bent, heb je weinig zin om nog eens naar het politiebureau te lopen. De volgende dag wil je het alleen maar vergeten en dan ga je ook niet nog eens naar de politie. Als je een heel dreigende situatie hebt meegemaakt, waarin een aantal Marokkaanse jongens om je heen staat en je uitscheldt voor alles wat mooi en lelijk is, heb je ook niet echt de behoefte – als je eindelijk achter je eigen deur bent – om nog een keer naar buiten te gaan. We merken dat een en ander niet helpt, dat homo's geen afgifte doen. We weten dat er heel veel geweld is. Er zijn genoeg homo's die elkaar niet eens meer de hand durven te geven in bepaalde straten van Amsterdam. Waarom zorgen we er dan niet voor dat er juist in die gebieden, waar dat gebeurt, meer politie is om te patrouilleren? Er hoeft dan helemaal geen aangifte te worden gedaan. Die Marokkaanse jongens kunnen dan gewoon op heterdaad worden betrapt, opgepakt en fiks worden gestraft. Ik zie dat helemaal niet terug bij de minister. Als de minister praat over hate crime, dan zegt hij: «Zo wordt nog eind dit jaar een opleidingstraject voor taakaccenthouders discriminatie en wijkagenten gestart in de drie noordelijke regio's». Dat gaat lekker opschieten. Welke concrete maatregelen gaat de minister in Amsterdam doorvoeren? Deze minister is minister van Onderwijs. Zelfs in het onderwijs krijgt hij het niet voor elkaar om de kerndoelen te wijzigen. Als coördinerend minister is het helemaal moeilijk om wat te doen: ik spreek uit ervaring. Wat heeft de

minister nu concreet gedaan? Ik wil gewoon een lijstje met punten die zijn doorgevoerd. Ik zie het namelijk niet. Ik vraag de minister om een aantal concrete resultaten, gewoon rechttoe rechtaan. Ik verwacht niet een nieuw monitorproject, ik verwacht niet een nieuw onderzoek en ik verwacht niet weer het in het leven roepen van een commissie. Ik verwacht een antwoord op de vraag wat de minister na bijna drie jaar verantwoordelijk te zijn geweest voor het homo-emancipatiebeleid aan concrete doelen heeft bereikt.

Mevrouw **Van Miltenburg** (VVD): Voorzitter. We gaan zodadelijk het laatste jaar van dit kabinet in. Stel dat de minister nou straks misschien een andere baan krijgt. Hoe zou hij dan als minister van OCW en coördinerend minister voor homo-emancipatiezaken herinnerd willen worden?

Welke zaken laat hij na, behalve het feit dat hij veel subsidies heeft verstrekt en bij een groep mensen een heel goed gevoel heeft verspreid? De minister is ook wel echt een boegbeeld geworden van dit kabinet als het gaat om homo-emancipatie. Dat moet ik hem nageven.

Ik heb een aantal punten dat ik wil bespreken. Het eerste punt is veiligheid. Ook de VVD maakt zich grote zorgen over de veiligheidssituatie van homo's. We horen steeds vaker dat homo's daadwerkelijk weggaan uit Nederland. Er zijn ook homo's die zich terugtrekken binnen de muren van hun eigen huis en zich naar buiten anders voordoen dan dat ze graag zouden willen. Op dat punt zitten we eigenlijk te wachten op concrete maatregelen. Het zou zo mooi zijn als de minister herinnerd wordt als de minister die ervoor gezorgd heeft dat in heel Nederland projecten zijn om hate crimes tegen te gaan. Er zijn twee succesvolle projecten. Stop nou met het babbelen hierover en rol deze gewoon in het hele land uit. Het zou geweldig zijn als de minister deze toezegging vandaag kan doen. Het tweede punt gaat over onderwijs. Ik wijs op de Algemene wet gelijke behandeling en wil ook specifiek aandacht vragen voor leerlingen in het onderwijs. Ik heb daar de minister ook de vorige keer op ondervraagd. Toen zei hij heel duidelijk: «Luister, kinderen moeten altijd de mogelijkheid hebben om zich te ontwikkelen tot de persoon die ze willen zijn. Daar mogen geen belemmeringen voor zijn». Maar artikel 7 van de Algemene wet gelijke behandeling, sluit dat eigenlijk uit. Het hangt in ieder geval als het zwaard van Damocles boven leerlingen. Als zij homo zijn en bijvoorbeeld willen meewerken aan het opstarten van zo'n geweldige Gay Straight Alliance, is sprake van een bijkomend feit en zouden ze wellicht van school afgestuurd kunnen worden. Ik hoop dat de minister op dit punt wil ingaan. Ik hoop vooral dat de minister herhaalt wat hij de vorige keer gezegd heeft, namelijk dat leerlingen – waar ze ook op school zitten – mogen zijn wie ze zijn en daar ook voor uit kunnen komen. Ik hoop dat de minister hier ook, zo nodig, maatregelen aan verbindt om die veiligheid voor hen te waarborgen.

Het derde punt is dat jongeren ook ouderen worden. Homoseksuele ouderen hebben het in Nederland helemaal niet makkelijk. Zieke homo's die in een ziekenhuis terechtkomen hebben het overigens vaak ook niet eenvoudig. Het COC heeft met een aantal andere organisaties een plan van aanpak gemaakt, opdat mensen in de gezondheidszorg en met name in de ouderenzorg leren omgaan met ouderen die anders zijn dan hetero of alleenstaand. Ik zou zo graag willen dat de minister ook dat project wil ondersteunen. Ik heb vorig jaar bij de begroting van VWS een motie ingediend voor homovriendelijke ouderenzorg. De staatssecretaris van VWS heeft daar met warme woorden over gesproken. Zij is echter niet van plan om in de kwaliteitsnormen vast te leggen, dat huizen erop gecontroleerd zullen worden of zij enkel het keurmerk hebben binnengehengeld en zich er vervolgens niet naar gedragen.

Het vierde punt gaat over de bloedvoorziening. Homo's mogen in Nederland geen bloed geven. Zij mogen wel organen afstaan, want daar is een gebrek aan. Ik heb de minister daar de vorige keer ook op ondervraagd. Er

schenen toen in Nederland redenen voor te zijn. In Zweden was dat ook het geval, maar daar is het geven van bloed door homo's nu wel toegestaan. Ik zou vinden dat wij in Nederland niet achter kunnen blijven. De minister zou op dit punt maatregelen moeten nemen, zodat homo's die dat willen ook gewoon bloed kunnen geven. Het is immers een vreselijke en flagrante discriminatie die totaal onnodig is. Men moet aangeven geen homoseksuele contacten te hebben, maar dat is natuurlijk nooit te bewijzen. Het is een heel raar systeem in Nederland. Ik vind dat de minister hier moet toezeggen dat het in Nederland op de kortst mogelijke termijn gaat veranderen.

Het vijfde punt betreft de transgenders. Van alle problemen die er zijn, vind ik nog wel het ergste dat als je gekozen hebt om van sekse te veranderen – en daar is een enorm lang en moeizaam proces aan vooraf gegaan – je vervolgens veroordeeld bent om in Nederland naar de Veluwe op vakantie te gaan. In Nederland bestaat immers een legitimatieplicht. Je komt eigenlijk het gebouw van de Tweede Kamer niet meer in. Je kan niet meer werken. Je kan feitelijk niet meer over straat. Overal moet je je legitimeren. Je zal maar als man op je paspoort of op je identiteitskaart geregistreerd staan, terwijl je een vrouw bent en er ook zo uitziet. Je hebt grote problemen en deze moeten worden opgelost. Ik heb er geen woorden voor dat we dit niet weten te regelen. Ik wil een harde toezegging dat de minister en zijn collega's die daarover gaan voor de zomer aangeven op welke wijze en op welke termijn een en ander gaat wijzigen.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik ben het heel erg met mevrouw Van Miltenburg eens, maar waarom moet een en ander pas voor de zomer plaatsvinden? Ik denk zelf aan half januari.

Mevrouw **Van Miltenburg** (VVD): Als het in dit debat zou kunnen, zou ik dat heel graag willen. Ik wil echter niet enkel een leuk briefje. Ik wil dat we voor de zomer weten hoe we een en ander gaan veranderen en op welke termijn. Anders zijn we weer drie weken druk met een briefje, omdat we het een belediging van de Kamer vinden. Ik geef toe dat het enige tijd kost om een en ander in de wet aan te passen op een wijze dat het ook juridisch klopt. Hoe eerder, hoe beter. Laat daar geen misverstand over bestaan.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Vanuit het Transgender Netwerk Nederland kwam ook een vraag over de vergoeding van de reconstructie in het zorgpakket. Hoe staat de VVD daarin?

Mevrouw **Van Miltenburg** (VVD): Het voorafgaande proces van psychologische ondersteuning en het hele proces van de reconstructie worden vergoed. Dat geldt echter niet voor het laatste stukje van de ingreep. Ik vind dat echt een heel vreemde situatie.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Voorzitter. Het is goed dat we nu eindelijk over homo-emancipatie spreken. Het uitgangspunt van mijn partij is dat homodiscriminatie onaanvaardbaar is. Allen die zich in Nederland bevinden worden immers in gelijke gevallen gelijk behandeld. Het probleem is groot. Gisteren hebben we nog nieuwe cijfers van MOVISIE gekregen. Ruim 70% van de homo's heeft wel eens met geweld en discriminatie te maken. Vaak worden homo's uitgescholden. Slachtoffers doen bijna geen aangifte. Ze vinden het de moeite niet of denken dat de politie er toch maar weinig mee doet. De daders gaan daardoor in veel gevallen vrijuit. Dat is onaanvaardbaar en er moet echt actie ondernomen worden. Ook de Inspectie van het Onderwijs heeft onthullende cijfers. Bijna de helft van de homoseksuele leerlingen voelt zich niet veilig genoeg om uit de kast te komen.

Dan komen we dus bij die discussie over die kerndoelen. De minister zegt dat homoseksualiteit bespreekbaar moet zijn op scholen. Er moet van alles gedaan worden, hetgeen prima is. Welke houvast hebben we echter als een school zegt daar liever niet aan te doen? Dan komen we vanzelf bij die kerndoelen. Ik vind dat de minister dan een heel opmerkelijk argument geeft om een ander niet in de kerndoelen op te nemen. Hij zegt: «Orthodoxe scholen en zwarte scholen zouden een normatieve invulling kunnen geven aan die kerndoelen». Wat bedoelt de minister daarmee? Wordt op die scholen onderwezen dat homoseksualiteit verwerpelijk is? De minister bedoelt dus dat we met aangescherpte kerndoelen misschien nog verder van huis zijn. Dat is toch de omgekeerde wereld en zou juist reden moeten zijn om met die scholen in gesprek te treden? De minister staat voor de rechtstaat, voor gelijke behandeling. Hij moet daar dus werk van maken. Als een school verkeerd leert rekenen, pikken we dat ook niet. De Inspectie van het Onderwijs signaleert dat, geeft aan dat die kerndoelen niet goed worden nageleefd en onderneemt dan actie. Ik ben het dus zeer eens met de heer Dijsselbloem, die ook in het vorige debat zei dat die kerndoelen moeten worden aangescherpt. Ik snap niet dat de CDA-fractie zegt dat het op elke school aan de orde moet komen, maar dat zij niets aan de kerndoelen wil doen. Zo hebben we dus nooit een instrument om daar werk van te maken.

De minister is ook actief als het gaat om het toelatingsbeleid van scholen. Hij stuurde 27 april 2009 een brief naar alle scholen. Homoseksuelen moeten gewoon welkom zijn op alle scholen. Ook staatssecretaris Dijkema liet zich onlangs heel terecht uit. Zij zei dat de rechtsstaat boven een individuele geloofsopvatting staat. Dat is heldere taal. Kijk nu eens goed naar die brief van 27 april. Daarin staat dat scholen niet in de grondslag mogen opnemen dat de homoseksuele relatie niet past binnen de opvattingen. Dan maken zij immers onderscheid op grond van homoseksuele gerichtheid. Nu zijn er vandaag de dag scholen die dat wel degelijk doen, bijvoorbeeld in Amersfoort en Rotterdam. De letterlijke eis die zij aan hun personeel stellen luidt: «Ongehuwd samenwonen en een homoseksuele levenswijze zijn in strijd met Gods woord en worden als zodanig afgewezen». Dat is gewoon nu de praktijk. De minister is heel helder en zegt dat dat dus niet kan. Ik raad hem dan ook aan om – bij wijze van spreken vandaag – naar die scholen toe te gaan om te zeggen dat daar een eind aan wordt gemaakt. Mevrouw Bouchibti was het daar ook mee eens. Ook bij de politie zijn er problemen. De Haagsche Courant citeerde: «Eén op de vijf agenten vindt dat homo's niet thuishoren in het korps». Hier valt dus nog een wereld te winnen. In de Volkskrant van 4 december 2009 staat: «Slechts 15% van de incidenten tegen homo's wordt gemeld». Dat sluit ook aan op het onderzoek van MOVISIE. Er heerst dus nog te veel een gevoel dat het niet uitmaakt of je aangifte doet. Dat moet dus echt veranderen. Er moet een aparte registratie zijn. Een extra code zou daarbij kunnen helpen. Het COC heeft bij brief van 10 december 2009 gereageerd op de brief van de minister van oktober 2009. Daarin pleit het voor budget voor voorlichting. Mijn vraag is of de minister op zijn beurt weer kan reageren.

Tot slot ga ik in op de transgenders. Hoe zit het met het wetsvoorstel van Justitie tot wijziging van artikel 28 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek? Die zou in het najaar komen. Ook de vergoeding voor de borstreconstructies en de epilatie moet geregeld worden. Het is een kleine groep: derhalve kan het geen financieel probleem zijn.

De heer **Anker** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik wil graag beginnen met het maken van een compliment aan de minister. Het deed mij erg goed om vorige maand in het Nederlands Dagblad een foto te zien van minister Plasterk die op de open dag van ContrariO in gesprek was met christelijke homo's. In het begeleidend schrijven meldde de minister zich thuis te voelen bij deze gereformeerde vereniging. Ik ben eerder ook bij ContrariO

over de vloer geweest en ik herken dat gevoel. Ik geef dat compliment, omdat de minister daar liet zien dat hij er ook is voor de homo's van christelijke gezindte. Het is van groot belang dat de minister die verbinding legt en ook de breedte van het denken en werken aan de sociale acceptatie van homo's erkent. In dat kader ben ik ook blij met zijn bezoek van vorig jaar aan het Wartburg College, waar hij met leerlingen in gesprek is gegaan over dit onderwerp. Bij het bespreken van de nota «Gewoon homo zijn» heeft de ChristenUnie expliciet aandacht gevraagd voor het betrekken van maatschappelijke zelforganisaties uit de kring van etnische minderheden en levensbeschouwelijke orthodoxe kringen. We zijn nu ruim een jaar verder en kunnen constateren dat het op dit terrein de goede kant op gaat. ContrariO en RefoAnders hebben subsidie gekregen om homoseksualiteit bespreekbaar te maken, juist in die kringen waar bijvoorbeeld het COC om meerdere redenen geen of moeilijk ingang heeft. Mag ik uit de uitspraken van de minister concluderen dat ook hij vindt dat deze organisaties goed aan de weg timmeren?

Bij de stukken zit ook nog de brief, waarin de minister meldt dat hij geen subsidie geeft aan Onze Weg, een evangelische organisatie. Ik moet constateren dat de minister en deze organisatie nog niet op dezelfde golflengte zitten. Ik vind dat te betreuren, omdat ik ook zie dat Onze Weg daadwerkelijk mensen ondersteunt in het leren omgaan met en het uiting geven aan hun homoseksuele gevoelens. Wellicht dat op een later moment meer wederzijds begrip ontstaat. Blijft de minister ook met deze organisatie in gesprek? De dialoog is immers wel van belang. De ChristenUnie-fractie concludeert in ieder geval dat er in de levensbeschouwelijke orthodox-christelijke kringen volop beweging is als het gaat om het bestrijden van homodiscriminatie en het bespreekbaar maken van homoseksualiteit. Daarbij vind ik het wel belangrijk dat het bespreekbaar maken van het onderwerp homoseksualiteit niet belast wordt met het dicteren van uitkomsten. Dat brengt alleen maar het risico met zich mee dat de versnelling weer in de achteruitstand wordt gezet.

Verder ben ik benieuwd of de minister kan aangeven hoe het staat met organisaties uit de kring van etnische minderheden. Welke voortgang is er in deze kringen te melden als het gaat om het bestrijden van homodiscriminatie en het bespreekbaar maken van homoseksualiteit?

De heer **Van der Ham** (D66): Naar aanleiding van de vragen die ik over Onze Weg heb gesteld is uiteindelijk die subsidie ingetrokken. Dat is gebeurd, omdat deze organisatie contacten onderhield met organisaties die homoseksualiteit als een ziekte zien en menen dat het te genezen valt. Ze mogen die opvatting best hebben, maar krijgen geen subsidie van rijkswege. Staat de fractie van de ChristenUnie achter die afweging van de minister? Of vindt zij indirect dat dat soort opvattingen wel gesubsidieerd mogen worden?

De heer **Anker** (ChristenUnie): Het beste onderscheid dat we kunnen maken, is dat tussen therapie en het bespreekbaar maken. Ik denk niet dat wij therapieën en dergelijke zaken moeten subsidiëren, want dat klopt inderdaad niet. Onze Weg heeft zelf aangegeven niet over homoseksualiteit te willen spreken als ware het een ziekte. De minister constateert echter in zijn brief dat deze organisatie niet uitsluit dat homo's heteroseksueel kunnen worden. Dat vond de minister een vertoebeling van de doelen. Ik zie daarin ook wel een beetje een verschillend gebruik van vocabulaire. Ik zeg derhalve heel bewust dat de organisatie en de minister nog niet op eenzelfde golflengte zitten. Met Onze Weg neem ik in ieder geval afstand van het benoemen van homoseksualiteit als een ziekte.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Bent u het nu eens met de beslissing van de minister om die subsidie in te trekken of niet?

De heer **Anker** (ChristenUnie): Ik begrijp dat de minister het op dit moment een vertroebeling vindt van de doelen die hij zich stelt. Ik denk dat er een dialoog nodig is tussen de minister en die organisatie om wederzijds begrip te krijgen van waar ze nou precies staan. Er is daar nog veel ruis en wederzijds onbegrip. Dat is niet bewust, maar ik zie het wel. Ondanks veel goede berichten concludeerde de minister terecht in een vorig algemeen overleg dat de houding van de bevolking tegenover homoseksuelen verbetering behoeft. Het gebruik van «homo» als scheldwoord op school en straat lijkt nog de gewoonste zaak van de wereld. Tevens maakt het kabinet zich grote zorgen over intimidatie, geweldsincidenten en aanhoudende meldingen van discriminatie. De fractie van de ChristenUnie deelt die zorgen en vindt dat er alles aan gedaan moet worden om geweld, intimidatie en discriminatie tegen te gaan. Dat is ook reden geweest om in het coalitieakkoord hier speciaal aandacht voor te vragen. De ChristenUnie staat van harte achter dit coalitieakkoord. Wat mijn fractie betreft, is het uitgangspunt dat in samenspraak met de betrokken organisaties zal worden gewerkt aan gerichte maatregelen ter bestrijding van discriminatie van en geweld tegen homo's. Uit het onderzoeksrapport «Weerbaar en divers» van de Inspectie van het Onderwijs blijkt dat homoseksuele leraren en leerlingen een grote kans lopen om gepest te worden en dat scholen weinig zicht hebben op incidenten met betrekking tot seksuele diversiteit. Meer dan de helft van de homoseksuele leerlingen voelt zich niet veilig genoeg om uit de kast te komen. Ook leraren durven niet altijd open te zijn over hun homoseksualiteit. Deze onveiligheid is een breed probleem en niet enkel aanwezig in het bijzonder onderwijs. Ik zou bijna willen zeggen dat scholen een voorbeeld zouden kunnen nemen aan bijvoorbeeld de Vereniging van Gereformeerd Schoolonderwijs (VGS). Zij is gekomen met een visienota die bijdraagt aan het bespreekbaar maken van homoseksualiteit in kringen waar dit onderwerp zich nog steeds in de taboesfeer bevindt. In het omgaan met homoseksuele leerlingen en docenten dient de naastenliefde als uitgangspunt te gelden. Zo stelt de nota. Dit uit zich in steun, begrip, respect en begeleiding. De VGS doet een aantal aanbevelingen om homodiscriminatie actief tegen te gaan en een veilige schoolomgeving te bieden voor leerlingen en leraren. Terecht roemde de minister de uitgangspunten van de VGS als voorbeeld voor alle scholen. Er is gewoon een direct verband tussen de mate waarin een school zich inzet voor bespreekbaarheid en het gevoel van veiligheid voor de leerlingen. Kan de minister aangeven hoe het staat met het ontwikkelen van beleid door scholen in de breedte? Hoe wil hij bevorderen dat dit goede voorbeeld navolging krijgt?

De heer Van der Ham heeft een amendement ingediend over de Roze Olifant, dat in de stukken wordt genoemd als een prima project. De ChristenUnie bekruipt wel de vraag of wij dit met het paardenmiddel van amendementen op de begroting moeten regelen, terwijl we eigenlijk willen dat er in de breedte van het onderwijs verschillende projecten draaien. Ik wil daar graag nog een reactie van de minister op. We hebben dat eigenlijk heel summier gedaan bij de begrotingsbehandeling. Nu gaat het ten koste van veiligheid in een school. Volgens mij is dat een onderwerp dat we ook allemaal belangrijk vinden.

Iedereen heeft aandacht voor de transgenders gevraagd. We hebben een brief gekregen waarin staat dat heel veel zaken in de pijplijn zitten. Ik zou willen weten hoe het ervoor staat en op welke beleidsterreinen wij dingen tegemoet kunnen zien. Dat zal niet allemaal in deze commissie zijn.

Mevrouw **Bouchibti** (PvdA): Wat is het standpunt van de ChristenUnie? Wat de PvdA betreft mag je niet alleen homo zijn, maar ook homo doen. Daar is wel een verschil tussen. Stel dat je nou lesgeeft. Mag dat dan volgens de ChristenUnie ook?

De heer **Anker** (ChristenUnie): De vraag van mevrouw Bouchibti is eigenlijk te simpel. Mag je homo zijn, mag je homo doen? Binnen de ChristenUnie is daar vorig jaar een uitgebreide discussie over geweest. Daaruit is het rapport Representatie ChristenUnie voortgekomen. Daarin heeft de Commissie Representatie ChristenUnie eigenlijk het hele onderscheid tussen zijn en doen meer geproblematiseerd dan dat ze het heel helder uit elkaar heeft getrokken. Zijn en doen kan je niet zo heel gemakkelijk uit elkaar trekken. Het is geen werkbare tegenstelling. In je hele doen en laten doe je immer zoals je bent.

Mevrouw **Bouchibti** (PvdA): De PvdA steunt overigens het amendement van D66. Dat even terzijde.

Ik begrijp het antwoord van de heer Anker niet. Ik geef heel veel les op VMBO's. Ik ben Nederlander van Marokkaanse komaf en ik vind het ontzettend belangrijk dat ik Marokkanen in Amsterdam, waar ik woon, aanspreek. Dat doe ik ook: ik vind dat echt mijn taak, mijn morele plicht. Ik vind het wel belangrijk dat ik ook de ChristenUnie hierin meekrijg, opdat ik dat ook aan die jongens kan uitleggen. De ChristenUnie zegt dat emancipatie ontzettend belangrijk is. De PvdA vindt dat ook en daarom begrijp ik ook niet wat de heer Anker zegt. Hij zegt dat homoseksualiteit niet als een jasje kan worden uitgedaan. Dat klopt, maar je mag het toch ook gewoon zijn en doen? Dan kan de heer Anker toch gewoon ja op mijn vraag zeggen?

De heer **Anker** (ChristenUnie): Ik heb het idee dat mevrouw Bouchibti mij een heel brede vraag stelt. Als is daar nu ja op zeg, neem ik daar voor mijn gevoel direct een heleboel dingen in mee. In het christelijk denken zijn er gedachten over hoe moet worden omgegaan met seksualiteit en met relaties. Daar komt het onderwerp homoseksualiteit ook in voor. Daar heeft de ChristenUnie ook gewoon haar eigen ideeën over. Die zouden wel eens niet helemaal overeen kunnen komen met de ideeën van de PvdA.

De heer **Van der Ham** (D66): Als ik nu goed naar uw eerste antwoord aan mevrouw Bouchibti heb geluisterd, proef ik dan dat u een beetje ongelukkig bent met de hybride constructie die de ChristenUnie heeft gekozen richting de eigen raadsleden? Om die reden is in Ede een vrouwelijk raadslid, die een duurzame relatie met een vrouw heeft, van de lijst geweigerd. Zo heb ik dat begrepen uit het Reformatorisch Dagblad.

De heer **Anker** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik vind het lastig, want het raadslid in Wageningen is een goede kennis van mij. Ik vind het vervelend wat haar overkomt. Ik kan alleen niet zo makkelijk zeggen dat zij geen raadslid meer mag zijn, omdat zij een lesbische relatie heeft. Dat is veel te makkelijk en te kort door de bocht. Over het algemeen zijn selectieprocedures omgeven door vertrouwelijkheid. Binnen andere partijen probeert men van hoger hand zich nog wel eens te bemoeien met wat er lokaal gebeurt. De ChristenUnie doet dat in ieder geval niet. We moeten – en ik trek mezelf dat natuurlijk ook aan – er hier niet te makkelijk over praten, ook niet over wat er lokaal is gebeurd. Het wordt in de krantenkoppen wel heel makkelijk gezegd dat lesbisch raadslid geen raadslid meer mag zijn. De situatie ligt lokaal wel heel erg anders.

De heer **Van der Ham** (D66): Het raadslid zegt dit zelf in een interview. Laten we het iets abstracter trekken. Vindt de heer Anker het wenselijk dat mensen binnen zijn eigen partij geweigerd worden voor een functie vanwege het enkele feit dat zij een lesbische relatie hebben of lesbisch zijn?

De heer **Anker** (ChristenUnie): Voorzitter. Je mag niet iemand weigeren om het enkele feit dat hij homo is. Dat is ook iets waarvoor mijn fractie zich voor inspant. In hetzelfde rapport, waaraan ik net heb gerefereerd, staat dat mijn fractie eraan moeten werken dat homo's zich veilig en thuis voelen binnen de ChristenUnie.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik ben blij dat de PvdA eindelijk duidelijk heeft aangegeven van de enkele-feitconstructie af te willen. Het blijft wat bedekt, maar dat is door mevrouw Bouchibti nu volgens mij helder gezegd.

Ik zie de heer Anker zorgvuldig formuleren. Vindt hij het acceptabel dat een leerling van een gereformeerde school afgestuurd kan worden, niet omdat hij homo is, maar omdat hij hand in hand over het schoolplein loopt met iemand van hetzelfde geslacht?

De heer **Anker** (ChristenUnie): We komen nu in een casuïstiek die echt bij discussie hoort omtrent de Algemene wet gelijke behandeling. Die wil ik graag bij de Commissie voor BZK voeren. Ik ga hier geen antwoord op geven.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): De heer Anker is zelf net lustig meegegaan in de casuïstiek. Dit is geen denkbeeldig voorbeeld, maar de reden waarom jongeren op sommige scholen met de Bijbel worden bedreigd. Ik vind het zo mogelijk erger dat een leerling om die reden van school wordt gestuurd, dan dat dit een leraar overkomt. Ik wil graag dat de heer Anker daar helderheid over geeft.

De heer **Anker** (ChristenUnie): Voorzitter. Als we nu in de casuïstiek van de Algemene wet gelijke behandeling duiken, komen we op een hele reeks voorbeelden. Daar kunnen wij nog de hele dag mee doorgaan. Het is op zich boeiend, maar niet heel erg nuttig. We helpen de wetsgeschiedenis er ook niet mee. Op het moment dat dergelijke zaken gebeuren, kan een leerling zich melden bij de Commissie Gelijke Behandeling. Deze gaat met de Algemene wet gelijke behandeling aan de slag en kan op basis daarvan een uitspraak doen.

Mevrouw **Van Miltenburg** (VVD): Ik ga door op het punt van de heer Van der Ham. Over het enkele feit dat iemand homoseksueel is, mag hij niet gediscrimineerd worden. Mag iemand dan wel gediscrimineerd worden – of in ieder geval anders behandeld worden – als die niet alleen maar homoseksueel is, maar daar ook openlijk voor uitkomt, samenwoont of lid is van het COC?

De heer **Anker** (ChristenUnie): Er wordt nu een vijftal zaken aangedragen waar ik op zou moeten reageren. Ik ga dat gewoon niet doen. We gaan die discussie echt in het kader van de Algemene wet gelijke behandeling voeren.

Mevrouw **Van Miltenburg** (VVD): De heer Anker gaf wel heel expliciet antwoord op de vraag van de heer van der Ham. Als ik deze dan iets verder wil voeren, dan zegt de heer Anker opeens dat wij daar hier nu niet op verder gaan. Dat vind ik teleurstellend. Ik wil toch dat hij antwoord geeft op de door mij gestelde vraag.

De heer **Anker** (ChristenUnie): In antwoord op de vraag van de heer Van der Ham heb ik duidelijk de Algemene wet gelijke behandeling gevolgd, waarin wordt gezegd dat je om het enkele feit van iemands gaardheid of politieke overtuiging niet mag discrimineren. Mevrouw Van Miltenburg gaat nu vragen waar dat oploopt. We weten allemaal dat in de Algemene wet gelijke behandeling op een goed moment een balans moet worden

gevonden tussen een aantal vrijheden en de bescherming van de gelijke behandeling. Nou kan het zijn dat die twee tegen elkaar aan gaan schuren. Enerzijds zegt een school bijvoorbeeld dat zij de identiteit van haar instelling overeind wil houden. Anderzijds moeten wij gelijk behandelen. Dat gaat dan wringen. Het zijn heel kwetsbare processen, waarin het altijd gaat om mensen en instellingen die proberen daar op een goede manier uit te komen. Geen enkele school vindt het leuk om een leraar te ontslaan. Ik zou die discussie alleen maar belasten door nu te zeggen dat het in een bepaalde kwestie zo en zo zou moeten. Dat is te ingewikkeld. Daar ga ik me als Kamerlid helemaal niet mee bemoeien. Daar hebben we een rechter voor of een Commissie Gelijke Behandeling.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Voorzitter. Het staande beleid van de minister – en die mening deel ik – is dat scholen nu geen verklaring mogen voorleggen aan het personeel, waarin staat dat de homoseksuele levenswijze wordt afgewezen. Deelt de heer Anker de mening van mij en van de minister dat dat inderdaad niet kan?

De heer **Anker** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik ben niet bekend met de precieze formuleringen. Als er echt problemen zijn, dan had de Inspectie voor het Onderwijs daarop aangeslagen. Het is de zoveelste keer dat ik van de heer Van Dijk allemaal indianenverhalen hoor over tientallen scholen, waar continu, dagelijks, meerdere malen per jaar heel veel homo's worden gediscrimineerd. Daar heb ik al verschillende onderwijsdebatten met hem over mogen voeren. Noch de staatssecretaris, noch de Inspectie van het Onderwijs heeft cijfers hierover. Ik ga derhalve niet aan die indianenverhalen meedoen.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Voorzitter. Dit heeft niets te maken met indianenverhalen of casuïstiek. De heer Anker draait er gewoon omheen. Het staande beleid van de minister is dat een school aan nieuw personeel geen verklaring mag voorleggen, waarin staat dat de homoseksuele levenswijze wordt afgewezen. De heer Anker heeft het lef niet te antwoorden of hij het daarmee eens is of niet. Wees gewoon helder: ja of nee?

De heer **Anker** (ChristenUnie): Er zijn volgens mij heel veel manieren om een bepaalde identiteit van een school overeind te houden. Het moge duidelijk zijn dat elke school zich daarbij aan de wet moet houden. Op het moment dat dat niet het geval is, vermoed ik dat ik daar door de Inspectie van het Onderwijs of op andere wijze op gewezen wordt. De heer Van Dijk vraagt mij om een verklaring, waar ik niet zo veel mee kan. Ik moet me daarbij ook nog afvragen wat die «leefwijze» nou precies betekent. Ik ga hier niet op de stoel van een rechter zitten of van de Commissie Gelijke Behandeling zitten door daar een uitspraak over te doen.

Minister **Plasterk**: Mijn excuses aan de Kamer dat ik de indruk heb gewekt niet te luisteren. Ik probeer zo snel mogelijk de correcte informatie aan u over te dragen. Ik heb twee algemene opmerkingen ter inleiding. Vervolgens ga ik in op een aantal onderwerpen die door de verschillende fracties zijn aangekaart. Daarna zal ik proberen de afzonderlijke vragen die nog resteren zo goed mogelijk te beantwoorden.

De reden dat ik om 17.00 uur weg moet, is dat ik naar een bijeenkomst ga van de organisatie Yusoef voor homo's in allochtone kring. Dat is om aan te geven dat ik het eens ben met die Kamerleden die vinden dat daar een bijzondere problematiek ligt die veel aandacht verdient. Mijn tweede algemene opmerking betreft het aanpakken van homofobe opvattingen en wat wij daar als overheid aan kunnen doen. Ik wil kort rapporteren van een werkbezoek dat ik gisteren bracht aan school in Almere. Daar was een

jonge meid van een jaar of vijftien die uit de kast was gekomen. Zij had dat gemeld en werd vervolgens door een groepje jongeren gepest, geduwd en zelfs geslagen. Zij heeft zich tot de schoolleiding gewend met de vraag hoe daarmee moest worden omgegaan. Laatstgenoemde zat met de handen in het haar wist niet hoe te handelen. De schoolleiding heeft zich toen in dit geval gewend tot het COC. Daar is men een programma gestart, de Gay Straight Alliance (GSA), waarmee men tracht het onderwerp bespreekbaar te maken. Ik was gisteren aanwezig bij een sessie waar dat gebeurde en was erg onder de indruk van de manier waarop dat dan gaat. Het blijkt dat het niet zo makkelijk is. Bij het kringgesprek zat de leerlinge zelf, een aantal mensen met wie zij een alliantie was aangegaan, maar ook een aantal jongeren van dezelfde school. Ik vroeg hen of, als er iemand uit hun clubje vrienden homo zou worden, deze persoon lid van het clubje zou kunnen blijven. Zij antwoordden in alle eerlijkheid dat dat eigenlijk niet zou kunnen. Zij vinden dat iemand dan toch echt anders is. Daarmee ligt het exacte probleem op tafel. Want wat moet je nou vervolgens gaan doen? Die stap om er in ieder geval met elkaar over te praten vond ik al heel wat. Het interessante is overigens dat daardoor een ketenreactie ontstaat en ook andere leerlingen uit de kast kunnen komen. Als leerlingen bereid zijn zich zo kwetsbaar op te stellen en er met elkaar over praten, gaan leraren zich ook afvragen waarom zij het de klas niet durven te vertellen. Het gaat echt om een cultuurverandering. Dat zijn natuurlijke, ingewikkelde processen, die niet altijd snel verlopen. Als er één terrein is waarop onze samenleving in een noodtempo verandert, dan betreft dat het denken over homo-emancipatie. Het gebeurt op alle fronten en bijvoorbeeld ook in orthodox-christelijke kring. Daar was het een paar jaar geleden toch echt niet denkbaar dat men lespakketten zou samenstellen om het onderwerp bespreekbaar te maken. Laten we niet doen alsof het enkel een kwestie is die in liberale of sociaal-democratische kring speelt. We zien het over de hele breedte van het spectrum. Maar er zijn inderdaad groepen, bijvoorbeeld orthodoxe moslims, waar het thema bijna niet bespreekbaar is. Daar is het heel lastig om binnen te komen en eerst normaal met elkaar in gesprek te gaan. Na deze eerste stap is het bovendien nog een lange weg richting acceptatie.

De meeste sprekers hebben het onderwerp transgenders aangesneden. Ik meen dat mevrouw Halsema zei dat daar te weinig gebeurt. Ik ben het daarmee eens. Ik denk dat het onderwerp van de transgenders tot voor een paar jaar eigenlijk überhaupt niet als emancipatieonderwerp gezien werd. Het werd puur als een medische kwestie gezien. Er zijn een paar zaken veranderd. Organisaties van homo's, zoals het COC, praten nu consequent over lesbo's, homo's, biseksuelen en transgenders. Bewust is besloten om die vier groepen samen te pakken. In de nota «Gewoon homo zijn» heeft de regering twee jaar geleden gezegd dat zij in ieder geval op dit punt met het Transgender Netwerk Nederland aan de gang wil en dat zij het onderwerp wil agenderen. Vervolgens treedt een kettingreactie op. We geven nu structureel subsidie aan het Transgender Netwerk Nederland, hetgeen vervolgens natuurlijk agenderend werkt. We hebben onderwerp één, twee, drie en vier, waar allemaal wat aan moet gebeuren. We krijgen de gevolgen daarvan gelukkig ook in beeld. Laat ik twee onderwerpen noemen die daar door diverse leden zijn uitgehaald. Allereerst is er de wetwijziging die maakt dat je niet langer steriel moet zijn om als transgender een ander geslacht in je paspoort te kunnen krijgen. Toen ik dat bij een werkbezoek aan het COC voor het eerst hoorde, schrok ik daar ook van. Ik dacht: «Wat is dat nou, de overheid die van je vraagt om steriel te zijn?» De historische achtergrond daarvan is dat in de wet werd bepaald dat elk kind het recht heeft op een vader en een moeder. Die gedachte is inmiddels door de wet achterhaald: het kan in Nederland ook zo zijn dat iemand twee moeders heeft. Alleen al daarom vervalt de grond voor die wet. Mijn collega van Justitie komt in het voorjaar met een wetsvoorstel

dat dan in consultatie zal worden gegeven en ook met het Transgender Netwerk Nederland zal worden besproken. De eisen van sterilisatie en van het ondergaan van medische behandelingen zullen eruit gaan en worden vervangen door het criterium van de duurzame overtuiging van de desbetreffende persoon om tot het andere geslacht te behoren.

Het volgende onderwerp is dat van de sekseveranderingsoperaties. Er melden zich jaarlijks ongeveer 100 mensen die voor een operatie in aanmerking willen komen. Het betreft voornamelijk mannen die geopeerd worden en vrouw worden. Bij een derde deel is sprake van een verandering in de andere richting. De zorgverzekeraars vergoeden de verandering in de zogeheten primaire geslachtskenmerken, oftewel de geslachtsorganen. De redenering daarbij was en het staand beleid van nu is, dat al het andere cosmetische ingrepen betreft. Ik kan mij heel goed voorstellen dat er wordt gezegd dat – als men toch bezig is – deze ingrepen ook mee kunnen worden genomen. Ik ben het eens met mevrouw Halsema dat het geen financiële kwestie kan zijn. Het gaat uiteindelijk om ongeveer 50 operaties à raison van circa € 5 000. In totaal gaat het derhalve over € 250 000. Ik vraag er wel begrip voor dat de zorgverzekeraars en mijn collega van VWS even goed moeten bekijken hoe een en ander dan wel gaat. Er zijn veel meer mensen in Nederland die last hebben van ongewenste haargroei in het gezicht. Daarnaast zijn er vrouwen die vinden dat ze te weinig of vrijwel geen borstvorming hebben. Ook zij wensen een operatie, maar deze wordt aangemerkt als een cosmetische ingreep. We moeten even goed nadenken over de logica. Iemand die man was, maar vrouw is geworden, en geen borstvorming heeft, zou derhalve een operatievergoeding krijgen. Hoe weigeren we dan een vrouw, die haar hele leven al vrouw is, met even weinig borstvorming? Het is logisch dat mevrouw Halsema zegt dat wanneer een transgenderoperatie toch wordt uitgevoerd, dit onderdeel ook kan worden meegenomen. Daartegenover staat echter een ander punt, dat ook niet geheel onlogisch is. Als immers deze ingreep niet vergoed wordt voor vrouwen die altijd vrouw geweest zijn, waarom zou dat dan wel geschieden voor hen die pas sinds kort vrouw zijn? Ik vraag er begrip voor dat daar even goed naar wordt gekeken. In een eerder gesprek met mijn collega van VWS heb ik ook reeds geconstateerd dat het bij de uitvoering van een transgenderoperatie niet op het bedrag kan blijven steken. Er moet derhalve worden getracht er vanuit die optiek naar te kijken. Mijn collega van VWS is daarmee bezig. Ik ben coördinerend minister, maar hij zal uiteindelijk met de Kamer bespreken hoe een en ander gaat.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Overigens werd een en ander in het verleden vergoed. Het wiel hoeft niet helemaal opnieuw te worden uitgevonden. Ik weet uit eerdere overleggen, ook met transgenders zelf, dat het elke keer afstuit op het argument dat het zo moeilijk te definiëren zou zijn. Dat argument wordt al een hele tijd gehanteerd. Daarom wil ik een deadline. Ik wil eigenlijk gewoon duidelijkheid wanneer de minister hiermee naar de Kamer komt of wanneer hij de commissieleden duidelijk maakt dat het geregeld is.

Minister **Plasterk**: Voorzitter. Ik vraag er begrip voor dat ik hier niet nu namens mijn collega van VWS de deadline kan toezeggen. Ik moet even met hem overleggen en zal u schriftelijk informeren op welk moment hij dat wil doen. Maar dat zeg ik graag toe. Ik zal mijn collega van VWS vragen om te laten weten welke deadline hij daarvoor heeft.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Het is een piepklein briefje. Ik stel voor dat dat er op maandag of dinsdag ligt, omdat er nog best een mogelijkheid is dat er een VAO wordt aangevraagd op andere punten. Als het mij te lang gaat duren, wil ik hierover een motie kunnen indienen.

Minister **Plasterk**: Ik kan in ieder geval minimaal toezeggen dat ik zal laten weten wat de conclusie van mijn overleg met de collega van VWS is. Dat zal ik dan aanstaande maandag of dinsdag doen.

Nogmaals, ik geef het Transgender Netwerk Nederland vanaf 2010 een structurele subsidie van € 100 000 per jaar. Ik ga ervan uit dat deze organisatie ook andere onderwerpen zal agenderen, die dan hier ook verder besproken kunnen worden. In Europees verband zetten we ons bijvoorbeeld ook in voor de verbetering van de positie van «transen», zoals zij zichzelf wel huiselijk aanduiden. We hebben een expert geleverd in de werkgroep die daar voor de Raad van Europa mee bezig is. Tevens hebben we het onderwerp geagendeerd voor een Europese rondetafelbijeenkomst in Malta over het homobeleid van de lidstaten. We zijn derhalve op diverse fronten bezig om dit onderwerp op de agenda te zetten.

Ik ga over naar het onderwerp scholen en de activiteiten op dit vlak. Dat hangt samen met het onderwerp van de kerndoelen. Ik ben het ermee eens dat de conclusie uit het onderzoek, dat we dusver hebben gedaan, moet zijn, dat het op scholen lang niet goed genoeg gaat. Ik noemde daarom ook het typerende voorbeeld van die school waar ik gisteren was. Een en ander zal bij een groot aantal scholen voorkomen. Ook ik kan mij niet één homoseksuele medeleerling op mijn school herinneren, terwijl er toch circa 800 leerlingen op die school zaten. Iedereen kent de statistieken en weet dat daar iets aan de hand was. Overigens was er ook geen leraar die ervoor uitkwam. Op veel scholen is dat nog steeds het geval: niet alleen in protestants-christelijke of in moslimkringen, maar op heel veel plekken.

Hoe gaan we dat nu aanpakken? Het COC en andere organisaties ondernemen al heel veel. De regering geeft op haar beurt meerjarige financiële steun aan de Gay Straight Alliances op scholen. Daarnaast bestaat er de Roze Olifant. De heer Van der Ham heeft een amendement ingediend om ook deze organisatie meer steun te geven. Er is versterking van lokale voorlichting op scholen door homo's. We hebben de Onderwijsalliantie en de campagne «open up» van de Nationale Jeugd Raad (NJR) om de acceptatie onder groepen te verbeteren en het onderwerp bespreekbaar te maken. Daarnaast heb ik overeenkomsten gesloten met achttien koplopergemeenten om aandacht te vragen voor veiligheid van homo's, ook op school. Ik heb een brochure «Gewoon homo zijn» ontwikkeld en naar talloze scholen voor primair en voortgezet onderwijs gestuurd. Deze laat ik herdrukken, omdat de exemplaren in het voortgezet onderwijs zijn opgebruikt. Online zijn veel instrumenten beschikbaar bij het Centrum voor School en Veiligheid (CSV). De CGB heeft het advies «Naar een discriminatievrije school» gepubliceerd. Er is een veiligheidsmonitor in het onderwijs en in GGD-gezondheidsmonitors wordt ook over de acceptatie van homoseksualiteit gerapporteerd. Ik heb met de leerlingenopleiding contact opgenomen om te praten over veiligheid in de brede zin, inclusief die voor homo's. Tot slot heb ik ook de Inspectie van het Onderwijs gevraagd om regelmatig te rapporteren.

Ten aanzien van het laatste punt hoor ik een aantal woordvoerders zeggen dat eens per vier jaar niet vaak genoeg is. Dat was mijn eerste reactie ook. De Inspectie van het Onderwijs zegt mij dat, als wij dit soort trends zichtbaar willen maken, het geen zin heeft om jaarlijks te rapporteren. Daarvoor gaan die trends namelijk niet snel genoeg. Dat was een wetenschappelijke opvatting van de zijde van de Inspectie van het Onderwijs. Als wij echt significante trends willen zien, is het beter om dat beleid nu een aantal jaren door te zetten en over vier jaar te rapporteren. Ik heb me daar eerlijk gezegd door laten overtuigen. Zo te zien, overtuig ik daar de woordvoerders niet direct mee. In ieder geval is dat de redenering en betreft het geen onwil om een en ander te doen. Het argument is dat een paar jaar nodig is om echt een verschil in dit soort bewegingen te kunnen zien.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik wil graag even ingaan op de voorlichting. De minister zegt dat er heel veel moet gebeuren. Het COC en het Homo-jongerenplatform hebben aangegeven dat, als zij hun werk goed willen blijven doen, er naast die gelden voor de Roze Olifant – waarover mijn fractie reeds een amendement heeft ingediend en waarvan zij hoopt dat daar een meerderheid voor is – wel wat meer nodig is. Hoe gaat de minister met dit verzoek om? Wil de minister met voornoemde organisaties overleggen om dat financiële probleem op te lossen?

Minister **Plasterk**: Zojust wordt mij het budget 2010 aangereikt voor voorlichting op scholen. De voorlichting zelf vergt € 250 000, de Roze Olifant € 150 000, de Gay Straight Alliances op scholen € 200 000, Onderwijsalliantie € 100 000 en de campagne «open up» € 400 000. Dat is derhalve € 1,1 mln. per jaar voor voorlichting. Het betreft vrijwel allemaal nieuw geld, dat er eerder niet was. Ik heb de indruk dat we daarmee stevig inzetten, maar ik zeg niet dat het niet nog meer zou kunnen worden. We moeten alles nog gaan doen. Het is allemaal nieuw geld voor 2010 en we zitten ook nog eens in de heroverwegingstijd. Ik vind het derhalve iets te vroeg om bij deze gelegenheid te zeggen: «Vooruit maar!» Als het echt nijpend is, wil ik best nog wel eens opnieuw kijken of we nog meer kunnen doen. Ik houd het graag voor nu even op een inspanningsverplichting.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Ik ga ook hier niet zomaar tonnetjes uitdelen, want daar moeten we voorzichtig mee zijn. Zegt de minister echter toe dat hij in overleg zal treden met de verschillende homo-organisaties om te kijken waar die nijpende problemen zitten? Zal hij de Kamer tevens over de uitkomst berichten?

Minister **Plasterk**: Dat zeg ik toe, ook omdat ik het grote belang hiervan zie. Daarover bestaat derhalve geen enkel misverstand. Ik vind het zeer waardevol om dit soort activiteiten te ondernemen.

Mevrouw **Van Miltenburg** (VVD): Ik ben het met de minister eens dat het waardevolle activiteiten zijn. Maar stel nou dat – het zou zomaar kunnen – door de heroverweging straks het geld niet meer beschikbaar is. Op welke wijze borgt de minister dan dat dit soort zaken vervolgens wel hoog op de agenda blijft staan in het onderwijs? Een en ander moet ook naar beneden toe in de organisaties belangrijk worden gevonden en niet alleen op landelijk niveau door het COC. Er moet een koppeling worden gevonden tussen de vrijwilligersorganisaties op lokaal niveau. Als dat gebeurt, heb je een veel grotere kans dat het effect ook doorwerkt als het geld is opgedroogd.

Minister **Plasterk**: Ik ben het eens met de impliciete opmerking dat het uiteindelijk een regulier deel van het werk van de scholen moet worden. Er is dan ook geen reden meer om dat via subsidie nog te stimuleren. Een en ander moet dan normaal zijn. De waarneming is echter dat dat nu niet zo is en dat die specifieke actie nu nodig is. Het is ook een kwestie van expertise. Ik was gisteren onder de indruk om te zien hoe een van de medewerkers zo'n gesprek voert met mensen die niet gewend zijn erover te spreken. Daar moet je toch net even wat training in hebben. Ik vind het verdedigbaar, dat er nu tijdelijk wat extra druk op zit. Ik ben het echter met mevrouw Van Miltenburg eens dat een en ander op den duur zou moeten inzakken in de organisatie. De andere vraag is hoe zich dit verhoudt tot heroverwegingen. Uiteindelijk heeft de Kamer het budgetrecht. Het is niet aan mij om dingen uit te lokken. Ik zal namens het kabinet een voorstel doen aan de Kamer en heb deze discussie goed in mijn oren geknoopt. Vervolgens is het aan de

Kamer of zij dat overtuigend vindt. Het staat mij niet vrij om op die heroverweging vooruit te lopen.

Mevrouw **Van Miltenburg** (VVD): Met het verstrekken van het geld borgt de minister dat er een langetermijnperspectief in zit. Op dat expliciete deel van mijn vraag heeft de minister nog geen antwoord gegeven.

Minister **Plasterk**: Dat geldt voor de hele breedte van de rijksoverheid. Het financieren van meerjarige projecten geschiedt in formele zin altijd onder voorbehoud van goedkeuring van de begroting door de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Maar als we dat nu aangaan, dan zijn we daar zelf bij. Ik ga natuurlijk niet iets starten met de bedoeling om daar in maart weer mee te stoppen.

Mevrouw **Van Miltenburg** (VVD): Deze vraag wordt, al dan niet bewust, verkeerd geïnterpreteerd. Het gaat mij om het volgende. Hoe borg je bij de verlening van die subsidie dat een en ander op de lange termijn doorwerkt, ook als het geld er niet meer is? Dat is van belang, omdat ik vanuit de basis hoor dat dat nu niet gebeurt.

Minister **Plasterk**: Ik ga ervan uit dat als je op een school binnenkomt en het onderwerp bespreekbaar maakt, het een regulier onderdeel wordt. Ik noem nogmaals het voorbeeld van gisteren. Een leraar komt uit de kast, terwijl hij dat eerder ook niet had gedaan, en leerlingen spreken er met elkaar over. Het betreft een tijdelijke subsidie, een tijdelijk project, en levert een logische cultuurverandering op.

Mevrouw **Jonker** (CDA): Ik ben heel blij dat de minister net aangaf dat er niet alleen maar met de Inspectie van het Onderwijs is gesproken over de vinger aan de pols houden. De Inspectie is echt van plan de voortgang structureel te bezien. Ik begrijp dat het een cultuurverandering is. Het gaat mij niet om de monitoring: deze is immers geen doel op zich. Het gaat mij er wel om dat de kennis of de ingezette middelen en projecten, waar we natuurlijk hoog op inzetten, daadwerkelijk effect hebben. Na vier jaar wordt er geëvalueerd. Voordat we weer bij elkaar zitten, zijn we bijna vijf jaar verder. Ik zou het wel heel jammer vinden als we dan na die tijd met elkaar tot de conclusie komen dat het misschien toch niet het effect had waarop we hadden gehoopt. Ik zie het dilemma, maar misschien kan de minister nog iets concreter aangeven wat de Inspectie van het Onderwijs voorstaat en hoe zij dat dan wil bezien.

Minister **Plasterk**: Voorzitter. Ik zit hier ook om overtuigd te worden. Ik gaf aan wat de reden was van de Inspectie van het Onderwijs. Het betrof geen onwil om het doen, maar er was sprake van het wetenschappelijke argument dat die vier jaar nodig zijn om verschillen te kunnen zien. Als de Kamer zegt dat dat onvoldoende gevoel van urgentie is – en als zij wil dat het niet vier maar twee jaar duurt – ben ik bereid daarmee terug naar de Inspectie te gaan en dat met haar te bespreken. Ik zie immers ook wel dat wij na vier jaar een hele kabinetsperiode verder zijn. Het is niet de bedoeling om dit op de lange baan te schuiven. Als de Kamer daarom vraagt, ga ik daarmee terug naar de Inspectie met het signaal dat de evaluatie over twee jaar in plaats van over vier jaar moet plaatsvinden. Ik zeg dat toe, aangezien ik het als een vraag van de Kamer beschouw.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. De minister zegt wel heel makkelijk – als het gaat om de heroverwegingen en dus de grote bezuinigingsronde – dat de Kamer budgetrecht heeft. Dat is weliswaar aan de Kamer, maar het is natuurlijk aan het kabinet om politieke keuzes te maken. Het is ook aan deze minister, als deel van het kabinet, om die politieke keuze te maken door te zeggen dat dit soort projecten gewoon

door moet gaan. De minister noemde net een hele lijst van zaken die we al doen of volgend jaar gaan doen. De beste en enige manier om deze in het onderwijs te doen, is door opname ervan in de kerndoelen. Dat is de minister zijn pakkie-an.

Minister Plasterk: Natuurlijk is het kabinet in eerste instantie verantwoordelijk voor wat het op basis van die heroverweging aan de Kamer voorlegt. Ik heb deze discussie goed in mijn oren heb geknoopt, ook ten aanzien van de nieuwe projecten die we zojuist zijn gestart. Ik wil er nog op wijzen dat het budget voor homo-emancipatie in 2007 € 0,5 mln. bedroeg. Bij aantreden van het kabinet is dat structureel gegaan naar € 2,5 mln. in 2009. Voor 2010 en 2011 is het budget geraamd op € 3,5 mln. Ten opzichte van eerdere kabinetten hebben wij de inzet echt verveelvoudigd, mede omdat het om waardevolle programma's gaat. Ik realiseer mij dat heel goed. Uiteindelijk moet de Kamer afwachten waar het kabinet mee komt bij die heroverweging. Het signaal vanuit de Kamer is echter ook heel duidelijk.

Ten aanzien van die kerndoelen wil ik toch even terug naar de commissie-Dijsselbloem, waarvan sommige van de aanwezige woordvoerders lid waren. Deze commissie heeft de regering met nadruk geadviseerd om die kerndoelen beperkt te houden tot rekenen, schrijven en nog een aantal basisvaardigheden. Zij adviseerde om geen andere maatschappelijke hoofdpunten, hoe belangrijk ook, via die kerndoelen te realiseren. De collega's van het ministerie van Buitenlandse Zaken vragen mij of de mensenrechten niet in de kerndoelen zou willen opnemen. Mijn collega van het ministerie van VROM vraagt of ik de duurzaamheid niet in de kerndoelen zou willen opnemen. Ik heb aangegeven dat ik toch even een paar jaar dezelfde consistente lijn probeer vast te houden, die we naar aanleiding van de commissie-Dijsselbloem hebben vastgelegd. Laten we nou niet proberen maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen aan de hand van die kerndoelen. Daarbij blijkt uit de maatschappelijke consultatie dat niet alleen de onderwijsinstellingen, maar ook bijvoorbeeld de Rutgers Nisso Groep, zeggen dat dit een hoge symbolische lading heeft. Als ik dan als minister van OCW en coördinerend minister voor homo-emancipatiezaken als eerste die kerndoelen ga veranderen, houd ik natuurlijk geen enkel argument over dit ten aanzien van mensenrechten of duurzaamheid niet te doen. Ik vraag er begrip voor dat het mij in een lastige positie zet. In algemene zin staat «respect voor elkaars opvattingen en leefwijze» in de kerndoelen. Ik ben het ermee eens dat dit explicieter zou kunnen worden gemaakt op het punt van homoseksualiteit. We bereiken er echter heel weinig mee. Daarmee leggen we die aanbeveling van de commissie-Dijsselbloem, om een en ander niet via die weg te doen, weer terzijde. Ik ben er derhalve niet voor om dat op die manier te doen.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. De commissie-Dijsselbloem heeft gezegd dat er niet zomaar dingen bij moeten komen. Eigenlijk stelt niemand hier voor om iets toe te voegen, maar vooral om een en ander te expliciteren. De minister zegt zelf dat de scholen er al aan moeten voldoen, maar dat ze er te makkelijk omheen kunnen. Het voorstel is dus eigenlijk om een en ander te expliciteren. Op het moment dat we het explicieter in de kerndoelen opnemen, is het ook voor de Inspectie van het Onderwijs makkelijker te handhaven. Natuurlijk is daarmee niet alles gewonnen. We geven dan echter wel een signaal af en we geven ook de Inspectie van het Onderwijs een makkelijker instrument mee om ervoor te zorgen dat een en ander wordt nagekomen. Samen met de gelden en de inspanningen van de minister moet het een pakket opleveren voor meer voorlichting rond dit thema.

Minister **Plasterk**: Ik snap de overwegingen. Ik zet niet in op het veranderen van de kerndoelen, maar op het hele pakket aan activiteiten, en tracht daarmee hetgeen op die scholen gebeurt te veranderen. Ik vind dat ik ook niet in de positie ben om als eerste bij de minister van OCW, toevallig ikzelf, op de deur te kloppen om die kerndoelen aan te passen. Nogmaals, ik vind dit een belangrijk onderwerp, maar dat vind ik ook van mensenrechten en duurzaamheid. We zijn dan toch weer terug bij de situatie waar de commissie-Dijsselbloem tegen heeft geadviseerd. Dat is in ieder geval de opvatting van de regering.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. De Rutger Nisso Groep heeft het niet over de opname van iets geheel nieuws. Hij gaf gisteren, tezamen met een aantal andere organisaties, enkel aan dat een en ander verduidelijkt moet worden. Mijn punt is dat het dus in de kerndoelen zou kunnen worden opgenomen.

Ten slotte – ik heb zelf in de commissie-Dijsselbloem gezeten – is het juist van groot belang dat we heel duidelijk aangeven dat hier aandacht voor komt. Hoe het dan vervolgens bij de scholen van verschillende denominaties gebeurt, is aan de scholen zelf in samenwerking met de verschillende belangenorganisaties.

Minister **Plasterk**: Het is natuurlijk toch een verduidelijking, in die zin dat je het explicieter maakt. Je voegt het als expliciet doel toe aan de kern.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Voorzitter. Ik vind het geen sterke argumentatie. Uit het rapport van de commissie-Dijsselbloem kan echt niet de conclusie getrokken worden dat er nooit meer iets aan de kerndoelen veranderd mag worden. Dit is argumentatie die van pas komt. Bovendien lijkt het me dat je een inhoudelijk argument moet geven voor aanpassing van de kerndoelen. Het mag nooit de eerste keer zijn, en zeker niet door de minister van OCW. Dat is eigenlijk wat de minister zegt. Ik zou denken dat een directe relatie met intimidatie en onvrijheid van jongeren op scholen een heel goed argument is voor opname in de kerndoelen. Ik wil een inhoudelijke argumentatie waarom dit van gelijk niveau zou zijn als alle andere aanpassingen van de kerndoelen. Het is geen inhoudelijk, maar een instrumenteel argument. Dat vind ik zwak.

Minister **Plasterk**: Ik heb het inhoudelijke argument gegeven dat in de kerndoelen staat dat mensen moeten leren respectvol met mensen met andere levenswijzen om te gaan. Daar kan dit onder worden gevat. De Inspectie van het Onderwijs ziet daar ook op toe. Staatssecretaris Van Bijsterveldt heeft daarover ook opgemerkt dat homodiscriminatie meege-nomen kan worden bij de registratie van incidenten op school. Dat gebeurt en de Inspectie kan daar inzage in krijgen. Voor het overige kan worden gezegd dat het een instrumenteel argument betreft, maar instrumentele argumenten zijn natuurlijk ook argumenten.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Het is natuurlijk heel lastig functioneren in een kabinet met zulke verschillende bloedgroepen. Dat begrijp ik ook wel. Ik zie aan de ogen van de minister dat hij iets heel anders zou willen weten. Burgerschap is ook een van de kerndoelen. De minister heeft net al gezegd dat mensen respectvol met elkaar moeten omgaan. Daarin zou je een en ander kunnen expliciteren. Je kunt het ook expliciteren in het burgerschap. De keuze moet eigenlijk gewoon zijn, waar de minister het gaat expliciteren.

Minister **Plasterk**: Dat is niet de keuze. De keuze is in feite of we op dit punt de kerndoelen willen uitbreiden door deze explicieter te maken. Als we in het onderwijs iets willen veranderen, kunnen we dat doen door programma's aan te bieden en te activeren, en door naar scholen toe te

gaan. We kunnen ook beginnen met aan het einde de kerndoelen te veranderen, waartoe in het verleden vaak de neiging is geweest. We hebben naar aanleiding daarvan met elkaar afgesproken om dat minder te gaan doen. Ik denk dus dat alle geloofwaardigheid wegvalt. Ik vind mensenrechten en duurzaamheid immers ook heel erg belangrijk. Ik zou mij heel goed kunnen voorstellen dat woordvoerders menen dat deze onderwerpen expliciet in de kerndoelen moeten staan en dat een school daar wat aan moet doen. We hebben echter gekozen voor algemene kerndoelen in brede termen, juist om dit soort lange lijsten van belangrijke onderwerpen te voorkomen. De woordvoerders moeten het mij maar niet kwalijk nemen dat ik gewoon even aan die keuze wil vasthouden. Als de Kamer een ander oordeel heeft, is dat aan haar. Dit is echter mijn positie.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik vind mensenrechten en duurzaamheid aardige onderwerpen, maar dit gaat wel om onze grondwet. Het gaat erom dat we mensen niet mogen discrimineren. Het enige wat de minister hoeft te doen is het woord «kunnen» veranderen in «moeten». Ik vraag een reactie van de minister hierop.

Minister **Plasterk**: Ik ben het ermee eens dat als je de kerndoelen zou willen veranderen, dat technisch niet ingewikkeld zou zijn. Dat is wat mevrouw Verdonk zegt: het is met een paar woorden te doen. Dat geldt echter voor heel veel wetswijzigingen.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Er moet toch even gezegd worden dat het uiterekend de heer Dijsselbloem zelf was die zei: «Het enige wat wij vragen is om die kerndoelen te moderniseren op het gebied van seksualiteit, omgangsvormen rondom seksualiteit en natuurlijk seksuele diversiteit». Dat is prangend.

Minister **Plasterk**: Ik geloof dat ik toen ook gesignaleerd heb dat dat opvallend was.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Kijk eens aan. Dat lijkt mij een extra argument.

In een brief van de staatssecretarissen van OCW staat dat opname in die kerndoelen ertoe zou kunnen leiden dat er op orthodoxe scholen een normatieve invulling aan wordt gegeven. Ik interpreteer dat als een waarschuwing voor het feit dat zo'n orthodoxe school wel eens zou kunnen zeggen: «Vandaag gaat de les over homoseksualiteit en dat keuren wij af, beste leerlingen». Dat is toch eigenlijk een heel pervers argument om het niet te doen? Dat zou toch juist precies een argument moeten zijn om aan te geven dat we ervoor gaan om van die les eens een goede homo-emancipatieles te maken?

Minister **Plasterk**: Dit raakt aan dat andere onderwerp, waarvan ik dacht dat de Kamer daar aanstaande maandag met de minister van BZK en mij over zou praten. Laat ik proberen daarvan weg te blijven. We kunnen natuurlijk vaststellen dat het behandeld moet worden, maar het staat een school wel vrij om opvattingen te hebben over bijvoorbeeld seksualiteit buiten het huwelijk. We zijn er nog niet helemaal door te zeggen dat het behandeld moet worden. Het staat een school immers wel vrij om te zeggen dat alle seks die niet binnen het huwelijk plaatsvindt van hoger hand verboden is. Daarop doelde deze passage in die brief.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Ik weet 100% zeker dat deze minister het niet accepteert als dat gebeurt op zo'n school. Dan zouden we daar juist tegen moeten optreden. De rechtsstaat staat vooraan: er mag niet gediscrimineerd worden. Dat is de visie van de minister. Vervolgens is de vraag

wat we doen met scholen die zeggen dat zij geen aandacht geven aan dit onderwerp, omdat het hen om bepaalde redenen niet interesseert.

Minister **Plasterk**: Dat raakt wel aan de discussie omtrent de enkele-feitconstructie.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Nee, die kerndoelen geven u en ons een instrument om te zeggen dat die school daar aandacht aan moet geven en wel op een evenwichtige, geëmancipeerde manier.

Minister **Plasterk**: Ik snap wat de heer Van Dijk zegt. Als een school dat op een evenwichtige manier doet, moet iemand vervolgens wel beoordelen wat een evenwichtige manier is. Als het een school is met een heilig boek, waaruit blijkt dat het niet zou mogen, is het hebben van die opvatting geoorloofd. Dat geldt niet voor het discrimineren, dat hiervan het gevolg zou kunnen zijn. Mag een leerling van school gestuurd worden, omdat hij hand in hand met iemand van hetzelfde geslacht over straat loopt? Het antwoord is dat de enkel-feitconstructie niet alleen geldt voor docenten, maar ook voor leerlingen. Als het mij als leerling zou gebeuren, zou ik onmiddellijk naar de Commissie Gelijke Behandeling stappen. Alle jurisprudentie tot dusver zegt immers dat het niet mag.

Mevrouw Jonker vroeg mij toe te zeggen dat ik mij actief zou opstellen, ook internationaal. Dat zeg ik met alle plezier toe. Bij de algemene beschouwingen ben ik al ingegaan op de homoconferentie van volgend jaar in Den Haag. Ik steun mensenrechtencommissaris Hammerberg om onder de 47 lidstaten van de Raad van Europa onderzoek te doen naar de mensenrechtensituatie voor homoseksuelen. Binnen de Raad van Europa kies ik samen met het ministerie van Buitenlandse Zaken ook voor een actieve opstelling. Nederland is ook straks gebonden aan de aanbeveling van de Raad van Europa en de Raad van Ministers.

Mevrouw **Jonker** (CDA): Voorzitter. Ik zou heel graag een concreter antwoord willen van de minister als het gaat om de steun aan de Raad van Europa. Ik heb hem heel concreet gevraagd of hij er alles aan wil doen om te bevorderen dat de tekst in het voorjaar van 2010 ook daadwerkelijk door het Comité van Ministers wordt aangenomen.

Tevens was mijn vraag of de minister inderdaad bereid is tot detachering of een vrijwillige bijdrage aan de Raad van Europa, zodat laatstgenoemde ook actief projecten in Polen, Rusland, Armenië en Azerbeidzjan van de grond kan trekken.

Minister **Plasterk**: De eerste vraag beantwoord ik bevestigend. Het is de bedoeling dat wij daar op inzetten. Dat laatste, die toezegging voor die inzetting, betreft de steun aan het onderzoek van mensenrechtencommissaris Hammerberg. Die bijdrage lever ik dus.

Er zijn veel vragen gesteld door de heer Van der Ham. Over het lesbisch ouderschap gaat een wetsvoorstel in het voorjaar naar het veld. Op dit moment is het zo dat als twee vrouwen getrouwd zijn en een kind krijgen, een van de vrouwen het kind van haar echtgenote moet adopteren. Er komt dan een maatschappelijk werker over de vloer, die komt kijken of zij wel een goede ouder wordt. Als een man en een vrouw getrouwd zijn, is dat natuurlijk niet het geval. Ik wil dat punt gelijk trekken, opdat dat ook van rechtswege erkend kan worden.

De Hate Crimes campagne wordt nog niet over het land uitgerold.

Waarom duurt dat zo lang? Die pilot loopt tot eind 2011. Daarna zullen we afhankelijk van de resultaten kijken of we het ook landelijk uitrollen.

De heer Van der Ham wees terecht op grote verontrusting over geweld tegen homo's. Daarover heeft ook zojuist de minister van Justitie in een brief aan de Kamer gerapporteerd. Die resultaten zijn zorgelijk en ik kan mij voorstellen dat de Kamer daar op enig moment met de minister van

Justitie en eventueel de minister van Binnenlandse Zaken over spreekt. Mocht de Kamer mij daarbij willen betrekken, dan ben ik beschikbaar. Dan merken we dat op dat moment.

Mevrouw **Van Miltenburg** (VVD): Ik weet dat de Hate Crimes campagne een project is. Ik weet ook dat de aangiftebereidheid in die twee regio's waar dat project loopt, enorm is gestegen. Het is een heel groot probleem. Waarom moeten we nou wachten tot het einde van een project, als we gewoon weten dat het goed is? Dat vind ik een formalistisch en eigenlijk onacceptabel argument.

Minister **Plasterk**: Ik kan me dat argument voorstellen. Naar aanleiding van dat signalement gaan we met de Kamer in gesprek met de minister van Justitie en eventueel van BZK. Deze vraag komt daar dan ook op tafel. Ik ben wel gevoelig voor dit argument.

Mevrouw **Van Miltenburg** (VVD): Elke keer als er een concrete maatregel aankomt, zegt de minister dat we bij zijn collega moeten zijn. Ik wil van de minister weten welke acties hij onderneemt om zijn collega ervan te overtuigen dat hier meer gedaan moet worden dan het afwachten van een pilot.

Minister **Plasterk**: Nogmaals: ik ben coördinerend minister. Dat betekent dat de Kamer dit gesprek over hoe daarmee wordt omgegaan met de portefeuillehoudend minister moet voeren. Ik word daar graag bij betrokken als de Kamer dat debat voert.

De heer **Van der Ham** (D66): Ten aanzien van die Hate Crimes campagne gaat de minister in overleg met Justitie of deze mogelijk vervroegd kan worden naar andere regio's. Dat lijkt mij zeer zinnig en zeer logisch. Ik wil eigenlijk in januari wel een reactie van beiden hebben over wat hun actie op dat punt zou kunnen zijn. We kunnen dan een en ander direct op tijd zetten en meenemen in het overleg over die nota. Het tweede punt betreft het lesbisch ouderschap. De minister gaat in het voorjaar naar het veld. D66 heeft begrepen dat dat eigenlijk al in december zou zijn gebeurd. Er treedt nu wel heel veel vertraging op. Hoe heeft deze kunnen ontstaan? Gezinnen met bijvoorbeeld twee vrouwen zitten er echt op te wachten.

Minister **Plasterk**: Ik zeg toe dat die brief er zal komen. De Kamer kan deze betrekken bij het eventueel gewenste debat. De heer Van der Ham heeft gelijk dat het de bedoeling was om voor kerst naar het veld te gaan. Het is niet gelukt om het voor de kerst naar die consultatie te krijgen. Dat is tot het voorjaar uitgelopen. Ik kan geen antwoord geven op de vraag hoe die vertraging is ontstaan. Dat ligt toch bij de mensen die daar in de portefeuille Justitie mee bezig zijn geweest. Ik weet daar op dit moment het antwoord niet op. Er gebeurt wel vaker iets wat later dan we gewenst hadden.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik weet heel toevallig dat dat wetsvoorstel al klaarlag, voordat dit kabinet aantrad. Wat is nou het punt en waarom duurt het zo lang?

Minister **Plasterk**: Dat is niet waar.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Er zijn wat aanpassingen geweest, maar het basisvoorstel lag er gewoon.

Minister **Plasterk**: Er werd gevraagd naar de uitkomst van de pilots in Den Haag, Rotterdam, Amsterdam en Tilburg over de opvang en hulp aan

allochtone homojongeren. Vorig jaar is een conferentie geweest, waarin de resultaten van die vier steden zijn gepubliceerd. Deze zijn neergelegd in de publicatie «Dubbel en Dwars, naar hulpverlening op maat voor allochtonen met homoseksuele gevoelens». Het is een praktische handleiding geworden. Dat rapport biedt concrete handvatten voor gemeentelijk beleid voor hulpverlenersinstellingen en zelforganisaties. MOVISIE zorgt voor de verspreiding van de resultaten, onder andere richting de koplopergemeenten op het gebied van homo-emancipatiebeleid. Dat zijn er zeventien. In het kader van het interdepartementale project «Eergerelateerd Geweld» is in juli 2008 gestart met een pilot voor opvang van mannen in de G4. Het gaat dan met name om de mannelijke slachtoffers van eergerelateerd geweld en andere vormen van geweld. Die opvang is ook bestemd voor homoseksuele allochtone mannen en jongens die ernstig bedreigd worden met geweld. Kortom, in de grote steden is die opvangcapaciteit er wel.

Mevrouw **Bouchibti** (PvdA): Over hoeveel plaatsen hebt u het dan?

Minister **Plasterk**: Dat moeten we opzoeken.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Voorzitter. Ik ben misschien wat te traag, maar ik wil wel even precies weten welke opvangadressen er in andere steden dan in Amsterdam zijn. Dat is voor GroenLinks nieuw. Ik weet alleen dat er in Amsterdam een financieel tekort is.

Minister **Plasterk**: Ik zal kijken of ik die informatie in de tweede termijn kan verschaffen. Zo niet, dan moet dat schriftelijk.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Was dit alles over veiligheid?

Minister **Plasterk**: De Kamer komt in januari over veiligheid te spreken met alle collega's van het kabinet, van wie de Kamer vindt dat ze daarvoor hier zullen moeten zijn. In ieder geval zullen aanwezig zijn de portefeuillehoudende ministers van Justitie en Politie, oftewel BZK, en wellicht ik ook.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Ik heb daarover een aantal vragen gesteld en ik heb er geen enkele behoefte aan om die weer uit te stellen tot januari. Komt de minister daar nog op terug?

Minister **Plasterk**: Ik kom zo nog specifiek terug op vragen van mevrouw Verdonk. Ik denk dat het geen zin heeft om hier een gesprek over veiligheid te voeren als de portefeuillehoudende ministers er niet bij zijn. Ik was bezig met de uitrol van het bedrijfsprocessensysteem en de code discriminatie. In bijna alle politiekorpsen is het nieuwe bedrijfsprocessensysteem (BVH) ingevoerd. Hierin is de code discriminatie opgenomen die door de politiemedewerker wordt ingevoerd bij ieder commuun delict waarbij discriminatie een rol speelt. De politie blijft werken aan de verbetering van de registratie van discriminatie-incidenten. Een onderdeel van deze doorontwikkeling is de ontwikkeling van een uniforme manier van zoeken, die toegesneden is op het nieuwe bedrijfsprocessensysteem. Deze query is onlangs aan alle politiekorpsen aangeboden. Ik moet overigens zeggen dat de politie buitengewoon actief is op dit hele terrein. Ik heb ook laatst samen met de minister van Binnenlandse Zaken een bijeenkomst van de diverse politiechefs kunnen meemaken. Ik was daarvan onder de indruk.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dit is juist waar ik een vraag over wilde stellen. Van homo's hoor ik veelal de klacht dat als ze al aangifte willen doen, de politie het opneemt als een melding. Een aangifte of een melding is nogal een verschil. Kan de minister daar wat over zeggen?

Minister **Plasterk**: Dat zou ik graag doen. Mijn kennis van de techniek van de politie is echter te gering om daarop een volledig correct te geven. Het lijkt mij het beste om dat te doen wanneer de Minister van Binnenlandse Zaken er ook bij is. De aanleiding daarvoor is er, want de minister van Justitie heeft aan de Kamer een brief over dit onderwerp gestuurd.

De **voorzitter**: Eergisteren is een brief binnengekomen. Deze is naar alle woordvoerders gestuurd met de vraag of die vandaag behandeld moest worden. Geen van de leden heeft gereageerd dat dat moest. Dan maken we het natuurlijk heel ingewikkeld om daar lang over door te praten. De minister zegt dat er in januari een overleg is met de verantwoordelijke bewindslieden van Justitie en Binnenlandse Zaken. Dan komt dit punt expliciet aan de orde. De minister zegt ook dat hij daar vanuit zijn deskundigheid niet op kan ingaan. We vervallen derhalve in herhaling.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): De minister spreekt net een tekst uit, waarin hij precies aangeeft wat er niet juist is als het gaat om meldingen van discriminatie. De politie is heel druk bezig met discriminatie, maar neemt een aangifte op als een melding voor discriminatie. Als je aangifte doet, dan wordt er vervolgd. Als je een melding doet, komt deze op de stapel van discriminatiezaken. Dat is een heel groot verschil. Ik wil daarover graag een standpunt van de minister. Ik reageer dan alleen maar op de tekst die hij net uitspreekt.

Minister **Plasterk**: Zoals ik zojuist aangaf, heb ik op het gebied van wat de politie doet hier de grenzen van mijn informatie op dit moment bereikt. Hetgeen mevrouw Verdonk zegt, geeft alle reden om daar met de portefeuillehoudend minister van politiezaken over te spreken.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Mag ik er dan van uitgaan dat in het debat van januari ook heel duidelijk het standpunt van de coördinerend minister terugkomt?

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Een coördinerend bewindspersoon zit per definitie op andermans beleidsterrein. Ik vind wel dat wij ervan uit mogen gaan, dat de minister op al die terreinen waarvan hij coördinerend bewindspersoon is, voldoende kennis in huis heeft om heel gewone vragen te beantwoorden.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik wil mij daarbij aansluiten. Volgens homo's en lesbiennes vormt – los van alle wettechnische zaken – het doen van aangifte van geweldsmisdrijven juist een van de grootste problemen. Ik begrijp het technisch allemaal wel, maar deze vragen zijn niet helemaal uit de lucht. Wat dat betreft had ik daar ook bij dit debat over kunnen spreken.

Minister **Plasterk**: Het is niet aan mij om ergens genoeg van te krijgen. Het kabinet heeft de Kamer daarover een brief gestuurd. Deze is twee dagen geleden aan de woordvoerders gestuurd met de vraag of zij daar vandaag over willen praten. Zo ja, dan had natuurlijk de portefeuillehoudend minister van BZK erbij gesleept moeten worden. De woordvoerders hebben ervoor gekozen om een en ander in januari te doen. Als de Kamer dat wil, ben ik er met alle plezier ook bij. We kunnen dan nader over de precieze gang van zaken bij de politie spreken.

De heer **Brinkman** (PVV): Misschien kan de minister in ieder geval aangeven of – als slachtoffers van homogeweld zich bij de politie melden – de politie er alles aan doet om die aangifte op te nemen. Als coördinerend minister zou hij, volgens mij, dat beleid voor moeten staan.

Minister **Plasterk**: Het antwoord is ja.

Over het amendement van de heer Van der Ham heb ik gesproken. De Kamer moet er volgens mij nog over stemmen, maar ik heb het oordeel daarover aan haar gelaten. Dan het Homojongerenplatform. Er zijn op dit moment twee landelijke homojongerenorganisaties. Mijn informatie is dat nu geprobeerd wordt of deze gebundeld kunnen worden. Ik zou dat toejuichen. Ik zal ook een gesprek laten arrangeren met het COC om te bekijken of een samenwerking tussen de twee organisaties mogelijk is. Het COC werkt samen met de Algemene Nederlandse Bond voor Ouderen (ANBO) en de Ouderen Alliantie. De Ouderen Alliantie wil de samenwerking aangaan met de andere ouderenbonden. Dat heeft zij in haar activiteitenplan voor 2010 en 2011 ook opgenomen. Ik waadeer die handreiking van de ANBO naar de andere ouderenbonden zeer. Ik zou het ook verwelkomen als de Unie KBO en de Protestant Christelijke Ouderen Bond (PCOB) de uitnodiging van die alliantie zouden aannemen. De discussie over homo-emancipatie is te veel gefocust op jongeren. Er zit een grote problematiek bij ouderen. Het meest schrijnende is dat mensen soms weer terug de kast in gaan. Ik heb wel eens een huis bezocht, waar iemand mij vertelde dat zij – als de verzorging haar kamer kwam doen – de foto van haar inmiddels overleden partner maar even in de la deed, omdat zij zich voor dit feit geneerde. Dat is toch te triest voor woorden. Ook in de kring van ouderen is er nog heel veel terrein te winnen. Ik denk dat het belangrijk is dat daar systematisch aan wordt gewerkt.

Mevrouw **Jonker** (CDA): De CDA-fractie heeft enorm veel waardering voor het project van de ANBO in samenwerking met het COC. Is de minister bereid om met de andere bonden in gesprek te gaan over de aansluiting bij dit project?

Minister **Plasterk**: Dat doen ze in principe zelf, maar ik wil het met alle plezier entameren.

Er werd gevraagd hoe het staat met het roze keurmerk. Mevrouw Bussemaker is in gesprek met de ANBO en het COC over de resultaten en het ingediende Masterplan Roze 50+. Staatssecretaris Bussemaker heeft daarover in reactie op de motie-Van Miltenburg eerder al uitgesproken dat ze bereid is om te kijken naar de voorstellen om De Roze Loper verder te ontwikkelen. Zij kiest daarbij niet per se op voorhand voor een administratieve vorm in de vorm van een keurmerk, maar zij is er wel actief mee bezig.

Mevrouw **Van Miltenburg** (VVD): De minister spreekt nu ook weer dezelfde warme woorden als mevrouw Bussemaker uit. De motie – die door een grote meerderheid in de Kamer is aangenomen – vroeg niet alleen om het ontwikkelen van De Roze Loper, maar heeft ten doel dat de Inspectie voor de Gezondheidszorg ook daadwerkelijk gaat controleren of een en ander wordt nageleefd. Op dat punt laat de minister met al zijn warme woorden de roze ouderen gewoon in de steek.

Minister **Plasterk**: Voorzitter. Dit heeft betrekking op de manier waarop de inspectie van de verzorgingshuizen wordt uitgevoerd. Dat is echt de verantwoordelijkheid van collega Bussemaker. Als mevrouw Van Miltenburg vindt dat een en ander anders moet, moet zij dat met collega Bussemaker bespreken.

Mevrouw **Van Miltenburg** (VVD): De Kamer heeft in meerderheid uitgesproken dat zij graag wil dat de Inspectie voor de Gezondheidszorg op kwaliteit controleert als het gaat over het naleven van de richtlijnen zoals deze zijn afgesproken in De Roze Loper. Ik zou de coördinerend bewindspersoon voor homo-emancipatiezaken dan ook namens de Kamer willen vragen om er bij zijn collega op aan te dringen dat zij die motie zo snel

mogelijk ten uitvoer brengt. Tevens vraag ik of de minister de Kamer laat weten op welke wijze hij dat heeft gedaan.

Minister Plasterk: Zoals mevrouw Van Miltenburg het nu formuleert, is dat een heel redelijke vraag. Ik zal de Kamer laten weten wat staatssecretaris Bussemaker daarmee doet.

Het coördinerend ministerschap brengt met zich mee dat je over tien verschillende departementen moet zorgen dat een en ander gecoördineerd gebeurt. Zo hoeven de woordvoerders een en ander niet in tien debatten afzonderlijk aan de orde te stellen en kunnen zij ook de samenhang zien. Dat laat de portefeuilleverantwoordelijkheid echter onverlet. Als het erom gaat hoe zaken op het gebied van de verzorgingshuizen worden uitgevoerd, is de primair aanspreekbare bewindvoerder in dit geval staatssecretaris Bussemaker. Ik kan mij als coördinerend minister natuurlijk wel tot mijn collega wenden en zeggen dat de vaste commissie voor OCW graag wil weten hoe het staat met deze aangenomen motie. Dat zal ik derhalve doen.

Mevrouw Van Miltenburg (VVD): Voorzitter. Staatssecretaris Bussemaker is zelf ook coördinerend bewindspersoon op het gebied van gehandicaptenbeleid. Zij heeft dezelfde klachten over de minister. Misschien kunnen zij beiden een beetje onderhandelen en het dan gewoon op een akkoordje gooien.

Minister Plasterk: Voorzitter. Ik heb geen klachten over collega Bussemaker.

Dan ga ik verder met het punt van de bloeddonoren. In de Richtlijn Donorkeuring worden maatregelen aangegeven om te voorkomen dat er overdracht is van ziekteverwekkers op de ontvangers van het bloed. Mensen die risicovol seksueel gedrag vertonen, mogen geen bloeddonor zijn. Daaronder vallen volgens de huidige richtlijn mannen die regelmatig seks hebben of hebben gehad met mannen. Wetenschappelijk is aangetoond dat bepaalde infectieziekten zoals natuurlijk hiv/aids onder deze groepen vaker voorkomen en een gevaar opleveren voor de ontvangers van het bloed. Om die reden worden ook andere groepen uitgesloten van bloeddonaties, zoals mensen die uit een regio komen waar hiv/aids zeer prevalent is, of mensen die kort verbleven in een regio en daar een bloedtransfusie hebben ontvangen. Op dit moment is onduidelijk op welke wetenschappelijke gronden in Zweden is overgegaan tot aanpassing van het beleid. Ik ben het eens dat het uitsluiten van homoseksuele mannen als bloeddonor een onderscheid is. De Commissie Gelijke Behandeling heeft dat ook uitgesproken, maar heeft gezegd dat in de afweging van enerzijds het discrimineren en anderzijds de volksgezondheidsrisico's het acceptabel is dat dit onderscheid wordt gemaakt. In Zweden is nu kennelijk overgegaan tot een ander soort afweging. Het is op dit moment onduidelijk op grond van welke nieuwe feiten dat is gebeurd. De kwestie is aangekaart in Europees verband bij de Raad van Europa en de Europese Commissie. Er is aangekondigd dat wordt gezien hoe dat nieuwe beleid zich verhoudt tot de Europese regelgeving omtrent het uitsluiten van risicogroepen. Totdat uitkomsten daarover door Sanquin zijn geëvalueerd, zie ik geen reden om het regeringsstandpunt hierover te heroverwegen. De finale afweging tussen het volksgezondheidsbelang en de homodiscriminatie is niet alleen aan mij. Daarin speelt natuurlijk ook de collega van VWS een prominente rol.

De heer Van der Ham (D66): Voorzitter. Die afweging is natuurlijk altijd belangrijk en lastig. Niet alleen in Zweden, maar ook in de Verenigde Staten zijn ze bezig met het ontwikkelen van detectietechnologieën, waarmee ze ervoor zorgen dat die risico's geëlimineerd zijn. Ik heb best begrip voor de voorzichtige houding van de minister op dit punt. Ik vind

echter dat de minister vóór de uitspraak van de Raad van Europa al heel wat eigen onderzoek kan doen naar hoe en wat ze nou precies in Zweden en Amerika doen. Hij kan daarvan leren voor de Nederlandse situatie. Ik wil de minister oproepen om een en ander eens in kaart te brengen en zijn reflecties daarop naar de Kamer te sturen.

Mevrouw **Van Miltenburg** (VVD): Nu is er een aantal landen binnen Europa dat dit punt agendeert. Kan een en ander in de Raad van Europa niet gewoon worden gebundeld, waardoor dat onderzoek kan worden versneld? Ik hoop dat de minister daarover een toezegging doet.

Minister **Plasterk**: Dat is ongeveer letterlijk wat ik zojuist heb gezegd. We zullen dat in Europa aankaarten en proberen daarover binnen heel Europa één lijn te trekken. Nogmaals, het gaat hier niet over ideologische verschillen. Er is niemand op uit om donoren uit te sluiten. Integendeel, er is een tekort aan donoren. Het wordt zeer op prijs gesteld dat ook homo's zich aanbieden om als donor op te treden. Als het technisch mogelijk is om een en ander te doen zonder risico voor de gezondheid als gevolg van bijvoorbeeld hiv/aids, dan moet dat natuurlijk gebeuren. Die overtuiging moeten we echter wel hebben. Er is gevraagd of ik dat in Europa wil doen. Mijn antwoord daarop is ja. Ik denk dat het verstandig is om dat te bundelen en dat in Europa samen te doen.

De heer **Van der Ham** (D66): Er zijn vormen van detectie die – naar ik heb begrepen – nu worden toegepast in Amerika. Wil de minister eens bekijken wat die detectiemethoden zijn en of deze benaderen wat wij in Nederland ook zouden willen hebben? Zou de minister de Kamer daarover willen berichten?

Minister **Plasterk**: Dat berichten zal altijd moeten gebeuren door degene die gaat over de volksgezondheid. Ik heb gezegd dat het mijn voorkeur heeft om dat in Europa in samenhang te doen. Ik wil in Nederland niet trager of sneller zijn dan elders in Europa. Het gaat om een puur wetenschappelijke afweging: wat zijn de risico's?

Hoe zit het met de Universiteit van Amsterdam? Die heeft zich sowieso natuurlijk te voegen naar de Algemene wet gelijke behandeling op exact dezelfde manier als andere instellingen en scholen dat moeten doen. De campagne «open up», die ik steun, richt zich overigens ook op studenten. Hetgeen we eerder over het onderwijs bespraken, heeft dus zeker ook betrekking op de universiteiten.

Mevrouw Bouchibti vroeg terecht aandacht voor homo-emancipatie in relatie tot islam. Zij noemde daarbij mijn collega van Jeugd en Gezin. Ik heb circa drie weken geleden ook met de collega van WWI en het landelijk netwerk van allochtonen een gesprek gevoerd. Vanuit twee verschillende hoeken, namelijk vanuit de allochtone organisaties en vanuit de homo-organisaties zoals bijvoorbeeld het COC, worden activiteiten op dat terrein ontplooid. Wij proberen er samen voor te zorgen dat dat zonder enige verkokering zo efficiënt mogelijk gebeurt. Het COC heeft daarbij natuurlijk specifieke expertise op het gebied van homo-emancipatie. Het allochtonennetwerk heeft specifieke expertise op het gebied van de verschillende netwerken, waarbij de ene groep overigens heel nadrukkelijk de andere groep niet is als het gaat om de mate van bespreekbaarheid et cetera. We doen dat in goede samenspraak met WWI en ook met Jeugd en Gezin. De VO-Raad zal met zijn leden de handelingsverlegenheid bij docenten bespreken en ook nagaan hoe de aandacht hiervoor kan worden opgenomen in het kader van deskundigheidsbevordering. Begin volgend jaar zal ik met de docentenopleiding praten over die handelingsverlegenheid bij leraren.

Ik ga door naar de vraag van mevrouw Halsema of ik seks onder de achttien jaar vies vind. Nee, dat vind ik in zijn algemeenheid niet. Ik heb al

vaker met mevrouw Halsema gesproken over de seksuele moraal bij jongeren. Zij is beducht dat de regering zou vinden dat er sprake is van losbandigheid. Het gaat mij totaal niet om dat probleem. Er is wel zorg over dingen die daardoor mis kunnen lopen. Mensen kunnen onder druk komen te staan van hun omgeving of anderen. Samen met mijn collega's Bussemaker en Rouvoet was ik twee weken geleden bij de voorstelling «Seks in de Stad» in Rotterdam, die ik alle woordvoerders kan aanbevelen. Ik was er werkelijk erg van onder de indruk. Een plaatselijk Rotterdams toneelgezelschap maakt de problemen rond seksualiteit bespreekbaar aan de hand van allerlei gespeelde scènes in een één-op-één setting. Er zijn een soort afwerkplekken geconstrueerd, waar voortdurend korte voordrachtjes worden gehouden. De leeftijd van de acteurs loopt uiteen van 15 tot 75 jaar. De voorstelling gaat over problematische onderwerpen rond seksualiteit, die uit onderzoek op scholen in Rotterdam naar voren komen. Een voorbeeld hiervan is homoseksualiteit, maar ook de loverboy-problematiek. Tevens is er een meisje dat overweegt zwanger te worden, omdat zij anders haar vriend kwijt zal raken. Er zit daar best wel veel ellende. Deze wordt niet veroorzaakt door losbandigheid, maar doordat mensen dingen doen, waarvan ze naderhand spijt krijgen. Het zou mijn invalshoek zijn om geen oordeel over de moraal te vellen, maar om ervoor zorgen dat niemand iets doet, of aan zijn of haar lichaam laat gebeuren, wat hij of zij niet wil. Nogmaals, ik beveel de voorstelling «Seks in de Stad» van harte aan.

Over de enkele-feitconstructie is gesproken. Je mag een leerling niet van school sturen om het enkele feit dat hij homo is en een relatie zou hebben. Trouwen of samenwonen zal misschien wat minder snel aan de orde zijn. Het klopt dat mensen soms uit de grote stad verhuizen uit angst voor anti-homogeweld. Dat wil niet zeggen dat anti-homogeweld uitsluitend nog uit allochtone kring komt. In de tweede helft van 2008 werd 16% van de 150 delicten op het gebied van anti-homogeweld door allochtonen gepleegd. Dat is dus niet de meerderheid. Er kan derhalve niet worden verondersteld dat uitsluitend allochtonen zich hieraan schuldig maken. Er zal nog een debat over veiligheid met de Kamer komen. Ik zal kijken of ik meer informatie boven tafel kan krijgen rond deze getallen, juist ook om de indruk weg te nemen dat het uitsluitend een allochtonenprobleem is. In de nota «Gewoon Homo zijn» heb ik ook een uitgebreide rapportage opgenomen over de opvattingen over homoseksualiteit. Daaruit blijkt wel degelijk dat er verschillen zijn tussen groepen qua mate van acceptatie.

De voorzitter: Wij noteren dat de minister begin januari – voordat wij het debat vervolgen – met een brief over de beschikbare cijfers komt.

Minister Plasterk: Mevrouw Verdonk vroeg nog of ik bij collega Rouvoet wil informeren hoe vaak hij de hand van een homo heeft geschud. Dat zou hij immers nooit gedaan hebben. De regering spreekt met één mond, maar schudt niet met één hand. Ik weet niet in welke mate ik nou verantwoordelijk ben voor het schudden van de hand door de heer Rouvoet. Als het in zijn algemeenheid gaat over het bestrijden van homodiscriminatie en het voorstel van homo-emancipatie spreek ik hier namens het kabinet, inclusief collega Rouvoet. Ik weet dat hij ook buitengewoon gepikeerd zou zijn als men zou denken dat hij niet hecht aan het bestrijden van homodiscriminatie en aan het entameren van emancipatie en sociale acceptatie van homo's.

Ik heb in het vorige AO al gezegd dat het volstrekt ontoelaatbaar is dat een leerling wordt gedwongen een verklaring te ondertekenen, waarin staat dat hij tijdens zijn schoolperiode geen vriendje mag hebben. De vrijheid van onderwijs mag geen vrijbrief zijn voor discriminatie en onderdrukking. Er zijn daar overigens door de SP nog schriftelijke vragen over gesteld. Ik zal een en ander nader adstrueren. Er is een groot verschil in eisen die een school aan een docent mag stellen over hetgeen laatstge-

noemde uitdraagt. Een school kan daar onder onze grondwet heel ver in gaan. Een school mag bijvoorbeeld van een docent vragen om uit te dragen dat de wereld 4000 jaar geleden in zes dagen is geschapen. Ik vind het – overigens ook als bioloog – een bizarre opvatting. Het uitsluiten van iemand op basis van een persoonskenmerk, zoals bijvoorbeeld homoseksualiteit, mag echter niet. Daar ziet de wet op toe.

Ik begrijp de kritische kanttekeningen bij de subsidies. Bij de subsidie aan Onze Weg is ook door de heer Anker zojuist nog een kanttekening geplaatst. Ik heb in de Kamer gezegd dat ik het zo breed mogelijk neem. Het huis van de homo-emancipatie heeft vele kamers, dus dat is mooi. Ik vond echter dat het niet-uitsluiten van de genezing van homoseksualiteit niet onder de titel van homo-emancipatie kon worden gevangen. Dat was voor mij de grond en die is gebaseerd op de observaties van dat moment. Ik sluit niet uit dat deze beoordeling op een gegeven moment een andere zou kunnen worden: ik hoop daar zelfs op.

De minister van Jeugd en Gezin heeft MOVISIE verzocht in een handreiking aandacht voor seksuele diversiteit in de Centra voor Jeugd en Gezin te vragen. Hij verwacht dat deze begin volgende jaar verstuurd wordt aan alle gemeenten en aan de Centra voor Jeugd en Gezin.

Op het punt van de heer Van Dijk over die kerndoelen ben ik zojuist in de algemene ronde ingegaan, zo ook over de inspectiecijfers. Ik denk dat het goed is dat binnenkort nadrukkelijk met de Kamer wordt gesproken over geweld tegen homo's.

Naar aanleiding van de opmerking van de heer Anker over de organisaties van homo-emancipatie in de reformatorische kring, wil ik graag herhalen dat ik heel veel respect heb voor de wijze waarop men daar omgaat met dit ingewikkelde onderwerp. Het lijkt soms een beetje de wet van de remmende voorsprong. Juist in de reformatorische kring heeft men erg de neiging om alles precies tot achter de komma te willen weten. Daardoor wordt het gesprek daar zeer serieus genomen. Ik ben wel eens bezorgd dat juist in de minder fijnzinnige kring men niet zo'n behoefte om het gesprek te voeren en er dan door veronachtzaming aan voorbij gaat. Het zou in de praktijk best wel eens kunnen, dat juist in de wat strengere kringen meer over dat onderwerp wordt gesproken, waardoor qua acceptatie al een eerste stap is gezet. Op veel andere, openbare scholen gebeurt nog niet zo veel. Dat heeft niet te maken met ideologische gronden, maar met het feit dat niemand erover begint. Ik ben onder de indruk geraakt van de activiteiten binnen de reformatorische kring op dit gebied. Er is een mooi pakket samengesteld. Ik vind het een goed doordachte manier om dingen bespreekbaar te maken en het zou ook elders nuttig kunnen worden aangewend. Daarmee heb ik de waardering voor ContrariO en RefoAnders uitgesproken.

Ten aanzien van het amendement van de heer Van der Ham over de Roze Olifant merkte de heer Anker op dat het misschien een beetje snel gaat. Hij vroeg zich af waar dat nou vandaan komt. Het gaat in ieder geval niet ten koste van het budget voor het project «De Veilige School». Ik heb op mij genomen – het gaat om niet zo'n heel groot bedrag – om een dekking voor de Roze Olifant te vinden. Die kanttekening wil ik er wel bij plaatsen. Ik ga er dan even vanuit dat de Kamer het amendement aanneemt.

De **voorzitter**: Ik ben mij bewust van het feit dat de commissieleden met name in het laatste deel niet de ruimte hebben gehad om te interrumperen. Dat had met de tijdsverdeling te maken en de afspraken die we daaromtrent hebben gemaakt. We willen een tweede termijn plannen op een ander moment om daarmee recht te doen aan het onderwerp.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik zou een ander voorstel willen doen. Een heleboel feitelijke vragen zijn beantwoord. Er zijn enkele echte meningsverschillen. Ik zou meer behoefte hebben aan nog een VAO voor het kerstreces. Dat lijkt mij helderder. Er liggen nog een paar puntjes.

Mevrouw **Jonker** (CDA): Van mij is een aantal feitelijke vragen niet beantwoord. Om die reden zou ik graag een tweede termijn wensen.

Minister **Plasterk**: Het zou best kunnen dat ik enkele vragen nog niet voldoende heb beantwoord. Ik wil ook met alle plezier proberen om voor dat VAO voor het kerstreces die informatie per brief te verschaffen.

De **voorzitter**: Ik stel de volgende procedure voor. De minister biedt aan om de nog niet beantwoorde vragen begin volgende week schriftelijk te beantwoorden. Leden die het gevoel hebben dat de minister wellicht niet meer weet welke vragen er nog stonden, kunnen deze bij de minister aanreiken. Ik zal volgende week dinsdag namens de commissie een VAO aanvragen in dit dossier. Hierin zal de inbreng van vandaag worden behandeld, evenals de schriftelijke antwoorden die de minister nog zal verschaffen. Dat heeft de brede instemming van de commissie. Daarmee sluit ik deze bijeenkomst.